

OSMANLI'DAN BU YANA TÜRKİYE'DE KAPİTALİZMİN GELİŞME DİYALEKTİĞİ 5. BÖLÜM: 27 MAYIS KARŞI DEVRİMİ!..

Münir Aktolga
Haziran 2019
İlk yayınlanma Nisan 2012

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
II.MAHMUT'TAN İTTİHATÇILARA, ORADAN DA, KEMALİZM ÜZERİNDEN GÜNÜMÜZE ULAŞAN OSMANLI'NIN "BATILILAŞMA" ANLAYIŞI, ÖZÜNDE DEVLETE BAĞLI BİR KAPİTALİZM -"Devlet Kapitalizmi" değil, Devletçi kapitalizm- YARATMA OLAYIDIR!.....	3
27 MAYISA NASIL GELİNDİ.....	5
VE 27 MAYIS DARBESİ, DARBE NİYE YAPILDI, NEYİ, HANGİ PROBLEMİ ÇÖZDÜ?.....	12
"SANAYİCİLERİN" DERDİNİ -ONLARIN NEDEN "DEVRİMCİ" OLDUKLARINI- ANLADIK, PEKİ YA O "BÜROKRATLARA"VE "AYDINLARA" NE OLUYORDU!.....	14
1960 DARBESİNİN GETİRDİĞİ KURUMSAL YENİLİKLER.....	16
ŞU "İTHAL İKAMECİ SANAYİLEŞME" MESELESİ.....	19
PEKİ BUNLAR-DP'LİLER-HİÇ FARKETMEDİLER Mİ DARBENİN OLACAĞINI?.. ANADOLU BURJUVAZİSİNİN DİYALEKTİĞİ.....	20

GİRİŞ

Bu bölümü yazmaya başlamadan önce konuyla ilişkisi olan çalışmalarını bir gözden geçirdim şöyle, şimdiye kadar bu konuda kim ne yazmış önce onu bir görmek istedim! Vardığım sonuç şu oldu: Benim ilgi alanım açısından en iyi çalışma her şeye rağmen sayın Çağlar Keyder'in "Türkiye'de Devlet ve Sınıflar"¹!.. O kadar ilginç bir durum ki bu, varılan sonuçlar açısından çok farklı konularda olmamıza rağmen gene de vazgeçemiyorum ondan; adeta, eleştirirken bile çok şey öğreniyorum! En azından, bu işin püf noktasının ne olduğunu, süreci kavrayabilmek için üzerinde yoğunlaşılması gereken kritik noktanın ne olduğunu öğreniyorum!.. Keyder gibi saygıdeğer bir biliminsanının bile ipin ucunu nerede, neden-nasıl kaçırdığını öğreniyorum!..

Bakin ne diyor Keyder bu çalışmasında:

"1950'lerin ikinci yarısında, İstanbul burjuvazisinin sanayi fraksiyonu (bunlar bugünkü TUSİAD'cılar olsa gerek! MA), Menderes'in iktisadi politikasındaki popülist eğilimin gittikçe artmasından duyduğu sıkıntı ve sabırsızlığı ifade etmişti. Bu kesim, muhalefetteki CHP'nin devletçiliğine ve DP'nin küçük burjuva ideolojisine bir alternatif oluşturan üçüncü bir partinin (Hürriyet Partisi) kurulmasında önemli bir rol oynamıştı. **Liberal aydınlar ve ilerici burjuvazi** (bu "ilerici burjuvazi"de tabii gene bugün TUSİAD tarafından temsil edilen Keyder'in o "sanayi burjuvazisi" oluyor! MA) tarafından desteklenen bu yeni partinin temsil ettiği kentsel ittifakın platformu, partinin kısa ömrüyle karşılaştırılmayacak ölçüde etkili oldu. Mecliste DP'den kopup Hürriyet Partisi'ni oluşturan grup kısa bir süre sonra CHP'ye katıldı. Bu katılım, CHP'nin yorgun saflarına taze kuvvet aşıladı. Partiye katılan genç, teknokrat zihniyetli ve iyi eğitilmiş kesim, muhalefet platformunun niteliğini değiştirdi. 1950'lerin ikinci yarısında CHP muğlak bir planlı kalkınma nosyonu edinmeye başlamış ve bu yeni tanım DP'yi daha da fazla popülizme itmişti. DP, kentsel-sınai-teknokratik hoşnutsuzluk karşısında taviz vermek yerine (yani, Devletçi burjuva muhalefetinin karşısında taviz vererek onları kendi tarafına çekmesi gerekirdi demek istiyor yazar! MA) yeni talepleri CHP'nin bürokratik eğiliminden

¹ Ç.Keyder, „Türkiye'de Devlet ve Sınıflar“, İletişim Yay. 2010, s.176

kaynaklanıyormuş gibi yorumladı. Bu yorum ve DP'nin daha da militanlaşan popülizmi, sanayici ve aydınları giderek muhalefete itti”.

Bitmedi!.. Bakın ne diyor Keyder daha sonra:

“1960'lardaki dönüşümün perspektifinden geriye bakıldığında temel bölünmenin, bir yanda şehirlerdeki ve köylerdeki küçük burjuvazi, küçük sermaye ve ticaret burjuvazisi ile (Keyder burada, DP'nin temsil ettiği aşağıdan yukarıya doğru gelişen burjuvaziyi kastediyor sanırım MA), öte yanda sanayi burjuvazisi arasında olduğu söylenebilir. Sanayi burjuvazisinin uluslararası bağlantılarıyla birlikte gelişmesi birikim sürecinin artık devlet tarafından düzenlenmesini gerektiriyordu. Bu, son yıllarında iyice politize olmuş DP yönetiminin yerine getiremeyeceği bir görevdi. Bu açıdan bakıldığında, 1960 darbesi ve beraberinde getirdiği sonuçların restorasyoncu değil dönüşümcü olduğu görülür... 1960 darbesi (bu amaca yönelik olarak) iktisadi politikaları formüle edip uygulayabilecek yeni bir idari mekanizma kurdu. Bu politikadan doğrudan doğruya yararlanacak iki grup, sanayiciler ve örgütlü işçiler olacaktı”...

“1960 darbesini yapanlar ve onların aydınlar ve bürokrasi içindeki danışmanları pek de farkında olmadan toplumsal politikası, siyasi dengeleri ve idari mekanizmalarıyla birlikte yeni bir birikim modelinin temelini attılar. Sonraki yirmi yıl içinde bu birikim modeli köklü dönüşümler geçirmeden ve oldukça başarılı bir biçimde işledi. Sanayi burjuvazisinin kendi projesini başka toplumsal güçlerden muhalefet gelmeden veya onların desteğini almadan uyguladığını söylemiyoruz. Yeni ortaya çıkan toplumsal ve iktisadi düzenleme ağı ve genel politika yönelimi, tabii ki bir pazarlık sürecinin, özellikle dünya ekonomisindeki hakim güçlerle yapılan bir pazarlığın sonucuydu. Söz konusu birikim modeli başlangıçta dünyadaki hegemonyacı güç (ve onun finansman kuruluşları) tarafından da savunulmuş ve aktif biçimde desteklenmişti. Model, bir ölçüde aydınların özlemlerine ve daha da önemlisi işçi sınıfının henüz formüle edilmemiş taleplerine de uygundu. Bir başka deyişle, sanayi burjuvazisinin, Türkiye'nin uluslararası hamileri tarafından garanti edilen projesi, bürokrasinin belli bir tabakasının ve işçi sınıfının kısa ve orta vadeli çıkarlarına uygun düşüyordu. Bu kesişme, oldukça istikrarlı bir devlet biçiminin yerleşmesini, parlamenter rejimin devamını ve bunların sonucunda ekonominin düzenlenmesini mümkün kıldı”.²

Nedir şimdi bütün bu söylenenlerin anlamı?..

1-“27 Mayıs 1960 darbesinin ve beraberinde getirdiği sonuçların restorasyoncu değil dönüşümcü” olduğunu söylüyor yazar!..“Sanayi burjuvazisinin uluslararası bağlantılarıyla birlikte gelişmesinin birikim sürecinin artık devlet tarafından düzenlenmesini gerekli kıldığını” söylüyor. Bunun ise, “son yıllarında iyice politize olmuş DP yönetimi tarafından yerine getirilemeyecek bir görev” olduğunu ifade ediyor!.. Ve de devamla, “bu politikadan doğrudan doğruya yararlanacak iki grubun, sanayiciler ve talepleri iyice formüle edilmemiş olan örgütlü işçiler olduğunu ilave ediyor”...

2-Ama bitmedi; bütün bunlara ilaveten bir de işin uluslararası boyutu olduğunu söyleyerek diyor ki: “Yeni ortaya çıkan toplumsal ve iktisadi düzenleme ağı ve genel politika yönelimi, tabii ki bir pazarlık sürecinin, özellikle dünya ekonomisindeki hakim güçlerle yapılan bir pazarlığın sonucuydu. Söz konusu birikim modeli başlangıçta dünyadaki hegemonyacı güç (ve onun finansman kuruluşları) tarafından da savunulmuş ve aktif biçimde desteklenmişti”...

² a.g.e s.178 . Buradaki, “çıkartları Devletçi burjuvaziyle uyuşan işçi sınıfı” olayının ne olduğunu, Devletçi sistemin nasıl bir “işçi aristokrasisi” de yarattığını daha sonra 12 Mart'ı ele alırken 6.Bölümde ele alacağız...

3-Ve de son olarak: “sanayi burjuvazisinin, Türkiye’nin uluslararası hamileri tarafından garanti edilen bu projesi, bürokrasinin belli bir tabakasının ve işçi sınıfının kısa ve orta vadeli çıkarlarına da uygun düşüyordu” diyor yazar...

Bitti! Aslında her şey, 27 Mayıs nedir, ne değildir çok açık bir biçimde var bu üç maddede!..

“Aydın-solcu” çevre içinde, kendi bakış açılarına göre 27 Mayıs darbesini rasyonalize ederek bu kadar güzel “açıklayan” başka bir çalışma görmedim ben şimdiye kadar!! Öyle, “asker sivil aydın küçük burjuvaların ilerici bir hareketi” falan gibi klasik ittihatçı “solcu” söylemlerden farklı olarak, daha ileri bir boyut getiriyor Keyder tartışmaya: “İlerici-sanayi burjuvazisinin DP tarafından gerçekleştirilmesi mümkün olmayan projesinden” bahsediyor. Bu projenin “bürokrasi”, ya da, “asker sivil aydınlar” denilen kesimin -Devlet sınıfının- çıkarlarıyla da uyum içinde olduğundan bahsediyor. Ve de, işin uluslararası boyutunun da altını çizerek, “ilerici burjuvazinin” çıkarları doğrultusundaki bu “dönüşümün” “hegemonyacı uluslararası güçle” de (ABD) “pazarlık yapıp uzlaşarak” uygulamaya konulduğunu ifade ediyor... Daha ne kaldı ki söyleyecek!..

Dikkat ederseniz burada işin kilit noktasını, 27 Mayıs “devrimine” (Keyder, devrim yerine, bu anlama gelen “ilerici-dönüşüm” kelimesini kullanıyor!) damgasını vurduğu söylenen şu “sanayi burjuvazisi” oluşturuyor. Bu nedenle, ben de işe oradan başlamak istiyorum. Keyder gibi bir ekonomi politik uzmanını bile yanıltan, şu “sanayi burjuvazisinin” neyin nesi olduğundan, nereden çıktığından başlamak istiyorum!.. Daha sonra da sıra o “ilerici aydınlara-bürokrasiye” ve de “işçi sınıfının çıkarlarını temsil ettiklerini” söyleyen o Kemalist “solcu” destekçilere gelecek!!

II.MAHMUT'TAN İTTİHATÇILARA, ORADAN DA, KEMALİZM ÜZERİNDEN GÜNÜMÜZE ULAŞAN OSMANLI'NIN “BATILILAŞMA” ANLAYIŞI, ÖZÜNDE DEVLETE BAĞLI BİR KAPİTALİZM -“Devlet Kapitalizmi” değil, Devletçi kapitalizm-YARATMA OLAYIDIR!..

III.Selim ve II.Mahmut’tan itibaren başlayan “Batılılaşıma” süreci içinde (bu iş, 18.yy’dan itibaren, ta o “Lale Devrinde” falan başlıyor aslında) Osmanlı’nın bütün meselesi “Batılılaşıarak” kendini -kendi antika varlığını, yapısını- kurtarabilmektir. Bu, iki kere iki dört böyle! Artık kendisinden üstün olduğuna inandığı Batı’ya bakıyor Osmanlı ve ancak onun gibi olarak hayatta kalabileceğine inanıyor!. Olayın özü budur...

Osmanlı bir yandan, “Batılılaşımayı”, “merkezileşerek” antika varlığını güçlendirmek için bir araç-fırsat olarak kullanmaya çalışırken, diğer yandan da, yaratmaya çalıştığı bu yeni merkezi yapı -manivela- aracılığıyla yukardan aşağıya doğru kendisine bağlı bir kapitalist toplum yaratmaya çalışıyor. Düşünebiliyor musunuz ne hinoğlu hin bir anlayıştır bu! Resmen toplum mühendisliğine soyunuyor Osmanlı! Bu arada kendisini sıkıştırıp duran Batılı ülkelere de diyor ki, “tamam işte bakın, ben de sizin gibi düşünüyorum, sizin gibi olmaya çalışıyorum, daha ne istiyorsunuz”!..

Osmanlı’nın kafasındaki model şudur: Devlete bağlı bir kapitalizm yaratarak Devleti yaşatmak! Yani, Osmanlı’nın “Batılılaşıma” anlayışının temelinde toplumun iç dinamiklerini destekleyerek aşağıdan yukarıya doğru pazara bağlı rekabetçi bir kapitalistleşme falan yoktur!.. Tam tersine o, “Batılılaşıp merkezileşerek” aşağıdan yukarıya doğru gelişmeye çalışan toplumun iç dinamiklerini yok etmeye çalışmaktadır. Devletin içinde bulunduğu kötü durumun nedeni olarak sistemin içinde gelişmeye çalışan üretici güçleri, bunların neden olduğu merkezkaç eğilimini-gördüğü için, “Devleti kurtarmanın” yolunun da tekrar merkezileşerek bunlardan kurtulmaktan geçtiğine inanmaktadır. Müthiş bir şey! Kendisi için cankurtaran simidi rolünü

oynayacak (Devlete bağı) asalak bir kapitalizm yaratmanın yolunun, pazarın mantığı içinde, aşağıdan yukarıya doğru gelişen kapitalizmi -üretici güçleri- yok etmekten geçtiğini keşfetmiştir Osmanlı!.. Batılı ülkelere de, “tamam” der, “tamam, bakın ben de kapitalistleşiyorum”, ama göreceksiniz öyle bir kapitalistleşme olacak ki bu, Devlete dokunmayacak, tersine onu güçlendirecek!..

Ve de dediğini yapmaya koyulur Osmanlı!.. Bütün o İttihatçı-Kemalist burjuva yetiştirme politikalarının özü budur!..

Dikkat ederseniz “Cumhuriyet Devrimi”yle kurulan “yeni toplum” da zaten değişen üretim ilişkilerinin sonucu olarak ortaya çıkan yeni sınıflardan falan oluşmuyordu! Osmanlı'nın “batılılaşmış” yeni bürokrasisinin yönetiminde yeni bir Osmanlı Cumhuriyeti'nden başka bir şey değildi o da³!

Sonra ne oluyor peki! Bu “yeni yapı-Devlet” varolan sistemi yukardan aşağıya doğru bir mühendislik faaliyetiyle “kapitalistleşmeye” çalışınca sistemin içinde tıpkı bir ur gibi kendine özgü -Devlete bağı, bu anlamda Devletçi- bir kapitalizm gelişmeye başlıyor! Olay budur!.. Açıkça anlaşılacağı gibi, bu sürecin, kapitalizmin pazar mantığı içinde aşağıdan yukarıya doğru gelişme diyalektiğiyle hiçbir ilişkisi yoktur!.. Normal süreçte, kapitalizmin hangi iç dinamiklerin gelişmesinin sonucu olduğunu biliyoruz. Eski toplumun iç çelişkilerini, bu toplumun ana rahminde sermaye birikiminin nasıl ortaya çıktığını biliyoruz. Yukarda açıklamaya çalıştığımız Devletçi kapitalizmin bütün bu süreçlerle hiç alâkası yoktur! Burada çıkış noktası da varılan yer de Devlettir!..

Peki sonuç ne? Sonuç şu: Kendi antika varlığını kurtarmak için toplum mühendisliğine soyunan Devletin çabası iç ve dış konjonktürle de birleşince ortaya hilkat garibesi bir yapı -içiçe geçmiş iki Türkiye gerçeği- çıkar!..

Bir yanda, kendi gelenek ve görenekleriyle -klasik bilgi temeliyle- varolan eski toplum ve bu zeminde pazar mantığı içinde gelişen bir kapitalizm, diğer yanda ise, antika Devletçi yapının tezgahladığı kültür ihtilaline bağı olarak ortaya çıkan yapay bir toplum, bunun kendine özgü “burjuvaları” ve “solcuları”!.. İşte benim “Türkiye’de iki Türkiye vardır” derken anlatmaya çalıştığım gerçeğin özü budur. İki bilgi temeli üzerinde gelişen iki farklı toplum. Buna bağı olarak da iki burjuva, iki işçi sınıfı vb!..

Peki hepsi bu kadar mı? Hayır! Bir üçüncü Türkiye daha çıkıyor şimdilerde ortaya!..

Birbirinin zıttı iki Türkiye'nin etkileşimine bağı olarak ortaya çıkan “tarihsel uzlaşmanın” yarattığı sentez bu da!.. Batılı ve Doğulu-İslami değerlerin etkileşmesinin sonucunda ortaya çıkan yeni bir bilgi temeli ile birlikte, dünyaya açık “melez” insanlardan oluşan çok kültürlü yeni bir Türkiye bu!.. Aşağıdan yukarıya doğru gelişerek, süreç içinde küresel dinamiklerle de bağlaşan Türkiye kapitalizmi, burjuva devrimi diyalektiğiyle böyle yeni bir zemin de yaratıyor...

Şimdi gel de sen bütün bunları batılı değerler içinde gelişen klasik ekonomi politik bilimiyle açıkla! Mümkün değil! Peki ne yapacağız o zaman? Batılı bilimsel değerlere uymuyor diye koca bir toplumu-maddi gerçekliği yok mu sayacağız? Minareyi zorla varolan kılıfa uydurmaya mı çalışacağız! Sadece Keyder'in değil bütün o sağcı-solcu “biliminsanlarının” yapmaya çalıştıkları budur! Kolay gelsin!..

³ Cumhuriyet'in ilk kuruluşunun Osmanlı artığı İttihatçı-Kemalist kadroyla Anadolu'da gelişmeye çalışılan orta sınıf potansiyelinin bir ittifakı olduğunu biliyoruz. Ne var ki, daha sonra (1923'ten itibaren) Kemalist kadro bunları tasfiye ederek (aynen bir zamanlar II.Mahmut'ların-İttihatçıların yaptığı gibi) iktidarı tek başına ele alır. 1950'ye kadar da böyle gelinir...

Daha önce 1950-DP hareketinin neden bir devrim olduğunu açıklamaya çalışmıştık. Neden bir devrimdir 1950? Aşağıdan yukarıya pazar mantığı içinde gelişmeye çalışan üretici güçler artık Devletçi üretim ilişkilerinin içine sığamaz hale gelmişlerdi de ondan...

Ama devrim dediğin şey öyle işte yaptım oldu, iktidarı aldım bitti denecek bir şey değil ki! Bir süreç bu! İçice geçmiş iki tarih-iki toplum biçimi var ortada. Öyle kolay olmuyor birinden diğerine geçiş. Bir adım ileri atarken iki adım geri de atılabiliyor bazan. Burada önemli olan gelişmenin doğrultusu, toplumun son tahlilde hangi yönde hareket ettiği. İşte, 27 Mayıs 1960 Darbesi de bu anlamda bir geriye dönüş-restorasyon çabasıdır. Yani öyle, Keyder'in dediği gibi "ilerici bir dönüşüm" çabası falan değildir! Hem sonra ne demek oluyor bu! Bu ifadenin kendisi bile Türkiye'deki Devlet olayının, halkın oylarıyla iktidara gelmiş DP iktidarının dışında, ona alternatif bir instanz olduğunu ortaya koymuyor mu!? "DP'nin gerçekleştiremeyeceği ilerici talepleri gerçekleştirebilecek bir Devlet" gerçeğinden bahsediyor Keyder burada! Yani iki devlet var ortada! Biri, DP'nin devleti, diğeri ise Osmanlı'dan kalma Kemalist Devlet! 27 Mayıs Darbesi işte bu Kemalist Devletin ayağa kalkarak yönetimi sivil toplumun ve onun devletinin elinden alma, eski düzeni restore etme çabasıdır!..

Peki, neymiş şu "sanayi burjuvazisinin" DP'nin yerine getiremeyeceği, ancak "Devlet" eliyle yerine getirilebilecek olan talepleri, onları bir görelim bakalım; ve de toplum 1960'a nasıl gelmiş?..

27 MAYISA NASIL GELİNDİ...

Olayı şöyle açıklıyor Keyder: "Ama işler birdenbire değişti; 1954'te tarımsal üretim ve ihracat yüzde 15, kişi başına gelir ise yüzde 11 azaldı. Hava şartları ile dünya fiyatları Türkiye'nin kazandığı ivmeyi kesmek için sanki birlik olmuşlardı. Bu arada ithalat da yüzde 30 azalmıştı; dışardan (yardım ve krediyle) finanse edilen net ticareti gösteren ithalat fazlası 165 milyon dolardan 78 milyon dolara düştü. Bir başka deyişle net yeniden borçlanmayı ifade eden ek döviz miktarı Türkiye'nin taleplerine ayak uyduramadı ve transfer edilen dövizin büyük bir bölümünün borç ödemekte kullanılması gerektiğinden, hibe, kredi ve yardımın işe yarayan kısmı gittikçe küçüldü..."

"Menderes, kelimenin tam anlamıyla popülist bir siyasetçiydi. Gerek o, gerekse partinin çoğunluğu kalkınmanın büyümesine öylesine kapılmışlardı ki, iktisadi genişleme politikasından vazgeçmeyi düşünemezlerdi. İlk akla gelen tedbir, tarım kredilerinin, fiyat destekleme programlarının ve kamu yatırımlarının hızla artırılmasını içeren enflasyonist finansmandı. Menderes Brasilia şehri gibi devasa bir projeye girişmedi; ama, maliyetlerine bakmaksızın ardı arkası gelmeyen bayındırlık projeleri başlatması Kubitchek gibi onun da muhasebenin olağan kısıtlarını pek kaale almadığını düşündürür. Bu projeler, para basılması yoluyla Merkez Bankası'nca finanse edildi ve sonuçta fiyatlar 1955 ile 1959 arasında iki katına çıktı. O dönem için bu yüksek bir orandı. Enflasyon, yavaşlayan büyüme hızını telafi etmek için kullanılan bir göz boyama aracıydı, ama sanayi sektörünün hızlı bir birikim sağlaması sonucunu verdi. 1955'ten sonra ithalatın kısıtlanması ve azalan ithalat içinde tüketim mallarının payının yüzde 10'a düşmesiyle, şehirlerdeki sanayi fiili bir himayeden yararlanmaya başladı. Böylece, yurt içinde üretilen bütün sanayi malları yüksek kârlarla satılabilir oldu. Bu teşviklerle sanayi sektörü tarımdan daha hızlı büyümeye başladı ve sonuçta sanayinin milli gelir içindeki payı yüzde 10'luk bir ortalamadan yüzde 14'e yükselirken, tarımın payı yüzde 49'dan yüzde 43'e düştü"⁴.

"Menderes, kelimenin tam anlamıyla popülist bir siyasetçiydi. Gerek o, gerekse partinin çoğunluğu kalkınmanın büyümesine öylesine kapılmışlardı ki, iktisadi genişleme politikasından vazgeçmeyi düşünemezlerdi bile" diyor Keyder. Ve işte, ona göre,

⁴ a.g.e s.168

Menderes'i ipe götüren suç da bu oluyor! Yani diyor ki yazar, "popülist" olmasalardı ve "kalkınmanın büyümesine o kadar kendilerini kaptırmasalardı" iş farklı olurdu!..

Menderes gerçeği!..

Menderes, aşağıdan yukarıya doğru pazar mantığı içinde gelişen Anadolu kapitalizminin temsilcisidir. Yani, üretici güçlerin gelişmesi onun varlık nedenidir. Siz nasıl olurda bunu -bu duruşu- "popülist" olarak tanımlarsınız! "Kalkınmanın büyümesine o kadar kaptırılmış ki kendini" diyor yazar! Kötü bir şey midir bu! Ne yapıyor Menderes, taş üstüne taş koyabilmek için çırpınıyor adeta; cari açığı finanse etmek için dışardan kredi bulamayınca da yardım-kredi alabilmek için bir yandan Sovyetler'e yönelirken, diğer yandan da enflasyonist bir politikaya başvuruyor! Ve bu da onun "sonunu" hazırlıyor! Böyle mantık olur mu⁵. Darbeyi legalize etmek, onu haklı kılmak değil midir bu! Kapitalizm bu, arar bulur, kredisini de alır, enflasyonist politika da izler, burjuva politikasının doğasında vardır bütün bunlar! Enflasyonist politika izledi diye darbe mi olur! İlkel birikim olayıdır bunun adı⁶. Hayat pahalanmışta, efendim bürokratlar da bu yüzden darbe yapmışlar! Eğer Menderes üretici güçlerin gelişmesi politikasından vazgeçseymiş böyle olmazmış! Lafın sonu buraya geliyor! Doğru, eğer Menderes kendini inkâr ederek büyümeden vazgeçseydi -ve de Devlet sınıfına teslim olsaydı- darbe falan olmazdı! Bu muydu yani "çözüm"!..

Bir yandan, bu politika en çok "sanayicilerin" işine yaramıştı diyor Keyder, ama diğer yandan da, bazı "sanayicilerin" de bundan rahatsız olduklarını söylüyor! İnsanın önce bu ne perhiz bu ne lahana turşusu diyese geliyor! Ama sonra, keşke olay bu kadar basit olsaydı diyorsunuz! Türkiye'de içiçe geçmiş iki Türkiye-buna bağlı olarak da iki çeşit sanayici olduğunu görmeden yola çıktığınız zaman bakın işin ucu nerelere varıyor! Yani, bir, Menderes'in enflasyonist politikasından memnun olan "sanayiciler" var ortada, bir de bundan rahatsız olanlar! Ama nedense bu işin altını fazla kurcalamıyor yazar! Kimbilir belki de böyle bir anomali "ekonomi politiğe aykırıdır", yani kitapta yazmıyordur böyle bir şeyi! Halbuki işin özü-püf noktası burada!..

Birinci gruptakiler, herhalde, Menderes'in "her mahallede bir milyoner yetiştireceğiz" politikasının ürünü olanlar, bunu anladık; ya peki gidişten memnun olmayan o diğer "sanayiciler" kimlerdi? Keyder bu soruya cevap vermiyor, ama ben size söyleyeyim! Sadece 27 Mayıs'ın da değil, 12 Mart'tan 12 Eylül'e, 28 Şubat'a kadar bütün o darbeci geleneğin arkasında hep bunlar var, neden acaba? Bakın bu konuda daha önce neler yazmışız:

Türkiye'de iki Türkiye vardır⁷! Birincisi eski Türkiyedir, İkincisi ise, eskinin içinde oluşan, gelişen ve bugün artık eski kabuklarının içine sığmaz hale gelen yeni Türkiye. İhracata dönük üretim yaparak dünyaya, Avrupa Birliği'yle bütünleşmek isteyen, çağdaşlaşmak, medenileşmek, kapitalist bir ülke olarak gelişmek isteyen Türkiye bu ikinci Türkiyedir. Birincisi ise Osmanlı artığı eski devletçi düzeni olduğu gibi muhafaza etmek istiyordu, çünkü kendi varlıklarını ancak bu eski yapı içinde gerçekleştirebiliyorlardı...

⁵"Menderes'in sonundan" bahsedenlere bakın! Bütün o cuntacıların hepsi daha sonra hesap vermek için mahkeme önlerinde sıra oldular ama, Menderes'in ülküsü hala yaşıyor! Menderes'in elinden alınan burjuva devrimi bayrağı başkalarının elinde! Bu ülkede iş yapan, üretici güçlerin gelişmesi yönünde politika üreten herkes "popülist" ise, geriye ne kalıyor o zaman Devletçi dinazorlardan başka!?

⁶Asıl karşı çıkılan, Menderes'in "enflasyonist" adı verilen birikim politikasının yeni zenginler-kapitalistler yetiştirmeye yönelik olmasıdır! Onun, "her mahallede bir milyoner yetiştirmek istiyoruz" deyişinin altında yatan da budur zaten. O güne kadar Devletin haracını yiyerek gelişen devletçi burjuvaları ve Devlet sınıfı artıklarını çıldırtan budur! Kendilerine yeni rakiplerin çıkmasını istemiyordu bunlar. Ne yeni burjuvalara, ne de sistemi yönetecek yeni tipten bürokratlara tahammülleri yoktu. Bu yüzden de bir sınıf -Devlet sınıfı- içgüdüleriyle saldırıyorlardı Menderes'e!..

⁷ "Türkiye Toplumunun Tarihsel Gelişimi ve Sınıf Mücadeleleri" www.aktolga.de Makaleler..

Peki kimdi bunlar, kimlerdi statükoyu muhafaza etmek isteyenler, değişime karşı çıkanlar kimlerdi?..

Başta Osmanlı artığı Devlet Sınıfı mensupları; eski yapıyla bütünleşmiş, kendi varlıklarını ancak bu yapıyla birlikte gerçekleştirebileceklerine inanan “asker-sivil bürokratlar”! Bunların direnişi normaldi bir anlamda. Ekonominin ve toprakların yarıdan fazlasının halâ Devlete ait olduğu bir ülkenin Devlet Sınıfını oluşturuyordu bunlar⁸. Elleriindeki, toplumu ve Devleti temsil yetkisini kaybetmek istemiyorlardı, bu açık!..

Ama sadece Devlet Sınıfından oluşmuyordu ki bu “eski Türkiye”! Kendi varlığını bu eski yapının içinde üreten bütün diğer insanlardan da oluşuyordu. Kim midir bunlar?

Dünyaya, küresel rekabete açılmaya karşı olan, ulusal korumacı düzen içinde kendine belirli bir yer yapmış, kendini yenileme zahmetine katlanamayan Devletçi sermaye kesimleri. Bunların eski Türkiye’ye sıkı sıkı yapıştıkları gün gibi açıktı!

O Devletçi düzenin, eski Türkiye’nin değişmesini istemeyenlerin arasında Devlete bağlı işyerlerinde çalışan işçiler de vardı! Bir kişinin yapacağı iş için birçok kişinin işe alındığı, çoğu birer karadelik haline gelmiş olan KİT’leri dolduran, eski düzenin bir parçası haline gelmiş “Devletçi işçiler” de vardı! Her türlü “özelleştirmeye karşı” olan bu işçilerle, onların sapsarı sendikaları, eski Türkiye’nin Devletçi “sivil toplum örgütlerine” iyi bir örnek oluşturuyorlardı! Osmanlı-Türk usulünce “kapitalizme karşı olmanın”, “solcu”-“Devletçi” olmanın tipik örnekleri idi bunlar!..

Ama sadece Devletin işyerlerinde çalışanlar mıdır Devletçi düzene bağlı olan işçiler? Bakın, sürecin daha çok 27 Mayıs sonrası dönemine ilişkin olarak Keyder ne diyor bu konuda:

“Burjuvazi içindeki ayrıma paralel olarak işçi sınıfı içinde de, ücretleri ve pazar oluşturma gücü kitlelerinkinden çok daha yüksek olan bir işçi aristokrasisi yaratılmıştı. Küçük sanayide çalışan işçiler, sendikalaşmayla kazanılabilen haklardan genellikle yararlanamıyordu: Toplu pazarlık yoktu, grev hakkı yoktu ve bazı durumlarda işverenler sosyal sigorta mevzuatına uymamanın yolunu da buluyorlardı. Öncü sanayiciler, yani en büyük yüz küsür şirketin sahipleri ve menecerleri ile bunların istihdam ettiği işçiler bu modelin çekirdeğinde yer alıyorlardı. Zaten modelin başarısını belirleyen (bu model, 27 Mayıs’tan sonra yaratılan - Keyder’in deyiimiyle- o “dönüşüm” modeliydi MA) bir sanayi burjuvazisinin ve örgütlü bir işçi sınıfının yaratılması olmuştu. En büyük sanayiciler ithal ikameci modelin parlak numuneleriydi. Ya tekeldiydiler, ya da oligopolist. Rekabet olmadığı sürece himayenin sağladığı rantları toplamaya devam edebilirler, dolayısıyla sendikaların yüksek ücret taleplerini kabul edebilirlerdi”⁹. **İşte size 27 Mayıs sonrası yaratılan-Kemalizme göbek bağıyla bağlı o “işçi aristokrasisinin” maddi temelleri!..**

Eski, çağ dışı tarımsal faaliyeti devam ettirmek isteyen köylüler de bu eski Türkiye’nin içinde yer alıyorlardı! Dünya pazarlarındaki fiyatın iki katını taban fiyatı olarak Devlet’ten alarak Devlet’in sırtından geçinmeye alışmış Osmanlı’nın Reaya sınıfı artıkları da dünyayla bütünleşmeye karşı çıkıyorlardı. “Ulusalcılık”, rekabetten uzak bir şekilde “Devlet babanın” koruması altında varlığını sürdürmenin politik kalkını oluyordu bunlar için de. Gelişen kapitalizmin mülksüzleştirdiği, çiftinden çubuğundan olmuş insanların bu sürece tepki duymaları ve eski içe kapanmacı Devletçi düzeni özlemeleri doğaldı. İnsan yerine konmasalar da, hiç olmazsa yüzyıllardır içine kapanarak yaşadıkları bir düzenleri vardı bunların da...

⁸ Bu durum değişiyor-değişti artık! Ama, 1960’larda-70’lerde durum böyleydi. Özal’la birlikte ki Türkiye değişmeye başladı...

⁹ a.g.e, s.211

Doğal olmayan, bu tepkileri temsil ettiklerini söyleyenlerin kendilerini “kapitalizme karşı” olan “ilerici-solcular”, “sivil toplumcu” tepkiler olarak sunmalarıydı! Kendine “muhafazakarım” diyenlerin -üretici güçlerin gelişmesinden yana oldukları için-zorunlu olarak ilerici, “ilericiyim” diyenlerin de gerici bir rolü üstlendikleri “garip” bir ülke Türkiye!..

Evet, gerçekten ilginç bir ülke Türkiye! Yolundan saptırılmış bir toplum tekrar kendi yatağına dönmeye çalışırken aynı zamanda kendini de nasıl üretir, yani nasıl doğurur, laboratuvar ortamında bunu izlemek isteyenlerin gözlerini bu ülkeye çevirmeleri gerekiyor! Çünkü bugün Türkiye’de olup bitenlerin özü gerçekten budur...

Evet, bu bölümün başlığı “27 Mayıs’a nasıl gelindi” idi, şimdi, 27 Mayıs’a yaklaşırken bir de o darbenin vurucu gücünü oluşturan askerlerin durumuna bakalım...

Kemal Karpat hoca anlatıyor:

“Darbe sonrasında görüştüğüm pek çok subay, 1950’li yıllarda bazı ev sahiplerinin “sizin gücünüz yetmez” diyerek kendilerine evlerini gösterme zahmetine bile katlanmadıklarından yakınmışlardı; bazı mağaza sahipleri bu yoksullaşmış gruba pahalı mallarını çıkartma düşüncesini bile rahatsız edici buluyorlardı; bıraktıkları bahşişleri göz ucuyla süzerken garsonlar, daha zengin müşterilerine hizmet etmeyi yeğliyorlar, bir zamanlar kızlarının subaylarla evlenmesinden onur duyan anneler bile kızlarına sık sık “parlak üniformalı ama cepleri boş” adamlarla evlenmemelerini öğütüyorlardı. Kalabalık ailelerini geçindirmenin ağır yükü altındaki bazı subaylar otobüs şöförlüğü gibi işlerde çalışmak zorunda kalmışlardı. Bazıları ise daha önce yüksek saygı gösterilen bu mesleğin artık gözden düştüğünü görerek ordudan istifa ettiler. **Bunlara göre Demokratlar ”Orduyu sevmiyorlar ve onun ulusun bir parçası olduğunu anlamak istemiyorlardı. Kongrelerinde orduya hakaret ediyorlar, bireysel olayları ordunun öz saygısını incitecek şekilde genelleştiriyorlardı. Ayrıca, Demokratlar ordunun ulusal kültürdeki saygınlığına gölge düşürmek için her önleme başvuruyorlardı. ‘Bir gencin ancak askerlik ocağında adam olduğu’ şeklindeki eski inancı yıkmışlardı”.**

“Demokratlardan güç alan polisler bile subaylara karşı davranmaya, onları rahatsız etmeye hatta tutuklamaya başlamışlardı. Devrimci subaylardan biri, bu olayların yarattığı psikolojik etkiyi bana şu sözlerle anlattı: ‘Darbenin nedenlerini kavramak istiyorsanız ordunun içinde bulunduğu özel psikolojik durumu anlamak zorundasınız. Biz askerler, güçlü bir onur duygusuyla, etik ilkelerimize ve üstünlüğümüze mutlak bir inançla yetiştiriliriz. Siz siviller açısından bir general, üst düzey bir subaydır; oysa bizim için o bir tür yarı-tanrı, değerlerimizin simgesi ve her genç subayın ulaşmak için çabaladığı ideal bir rütbedir. **Eğer genç subaylarımız generallerinin kapıyı açıp sivil bir bakanın önünde eğildiğini görürlerse bu değer sistemi ne hale gelir”...**

“Darbe sırasında Harp Okulu taburuna komuta eden bir binbaşı, darbenin ‘subayların ulusal mirası koruma kararlılığının’ sonucu olduğunu ileri sürüyordu: ‘Demokratlar (milliyetçi-idealist) inancı ve terbiye tarzını okul programlarından çıkarmaya çalıştılar. Milli duyguları, milli heyecanı ve ahlak, şeref ve saygınlık kavramlarını yok etmek için uğraştılar. Sefalet ile, sınır tanımayan para hırsı, eğlence, lüks ve israfın yan yana yaşamasına neden oldular. Maddiyat her şeyi efendisi oldu”...

“Bu koşullarda ordunun isyanı hem doğal, hem de beklenen bir olaydı. Ordu içinde ilk gizli örgüt, Demokratların seçimlerden ezici bir zaferle çıkmalarının ve daha önce benimsedikleri liberal ekonomi politikalarını daha geniş ölçekte sürdürmeye kararlı olduklarının anlaşılmasının ardından 1954 yılının Kasım ayında kuruldu. 1960 darbesini başarıya ulaştıranların büyük bölümü bu gizli örgütün kurucuları arasında yer almıştı: O sırada binbaşı olan Orhan Kabibay ve Dünder Seyhan, Sadi Koçaş ve sonradan

generalliğe yükselen Binbaşı Faruk Güventürk bu kişiler arasında bulunuyordu. 1956'da örgütün yapısı, binbaşı rütbesindeki Sezai Okan, Osman Köksal, Orhan Köksal, Orhan Erkanlı, Talat Aydemir ve Adnan Çelikbaş'ın katılımıyla daha da netleşti: Alparslan Türkeş ve Sami Küçük örgüte 1958-59'da girdiler. İlk örgüt İstanbul'da Harp Akademisi'nde, ikincisi Ankara'da kurulmuştu; sonradan işbirliği yapmaya karar verdiler¹⁰. İlk örgütün kurucularından birinin bana, örgüte İade-i İtibar Cemiyeti adını vermek istediğini açıklaması yeterinde anlamlıdır. **Kendisini devrimci bir örgüt kurmaya yönelten en temel dürtünün hangisi olduğunu sorduğumda bu binbaşı şu yanıtı vermişti: 'Ordunun saygınlığı azalıyor. Para her şey demek olmuştu. Artık bir subayın toplumda yeri kalmamıştı. Subayların geçinebilmek için her türlü işi yapmaya zorlanmalarını, sivil elbiseler giymelerini ve bununla gururlanmalarını görmek beni yaralıyordu. İzinliyken İzmir'e gitmişim. Bir arkadaşımınla bir restorana gittik. İçerisi şişkin cüzdanlı politikacılar ve işadamlarıyla doluydu. Garsonlar onlara dalkavukça hizmet ederken bizim yüzümüze bile bakmıyorlardı. Arkadaşıma döndüm ve bu durum böyle devam edemez dedim. Yolsuzluk ve maddiyatçılık her şeye egemen olmuş görünüyordu. Geçmişte hiç olmazsa onurumuz ve saygınlığımız vardı. Şimdi bunların tümünü yitirmiştik. Arkadaşıma ne için beklediğimizi sorduğumda anlamlı bir biçimde başını salladı. Kısa sürede çoğu meslekdaşımın benimle aynı duyguları paylaştığını fark ettim. O andan itibaren sorun örgütlenme, planlama ve eyleme geçmek için en uygun zamanı kollamaktı; çünkü Demokratlar darbe için gerekli altyapıyı zaten oluşturmuşlardı'..."**¹¹.

Askerler 27 Mayıs'ta neden darbe yaptılar? Daha başka bir şey söylemeye gerek var mı!..

Bir yanda -yer yer vahşi bir tempoyla- gelişen bir kapitalizm vardı ortada, diğer yanda ise, eski Devletçi düzenin egemenleri -"Devletin kurucuları", "Devletin asıl sahipleri"- olarak yetiştirilmiş insanlar. Ve bu insanlar iktidarın ellerinden kayıp gittiğini görüyorlardı. Olay budur!..

Durumu daha iyi kavramak için 27 Mayıs öncesinde sokaklara dökülen o genç insanları -üniversite öğrencilerini- getirin gözünüzün önüne! 27 Mayıs sonrasında bizler bile, daha işin başında -12 Mart'a giden sürecin başlarında- "ordu gençlik elele milli cephede" diye düşmemişmiydik yollara! Adamlar ta o II.Mahmut'tan beri yeni tipten bir devşirme yetiştirme mekanizması kurmuşlar; yeniçerileri yok ederken, eski devşirmelerin yerine "Jöntürk" adı verilen "asker-sivil aydın" yeni tip bir devşirme nesil yaratmışlardı. Bu amaçla Müslüman çocuklarını alarak onları içinden çıktıkları topluma-kültüre karşı yabancılaştırmışlardı. Öyle ki, Devlete karşı bir rakip çıktığı an, onun "asıl sahipleri olarak" bu hazır kuvveti kullanarak hemen Devleti kurtarmaya soyunsunlar!..

Sadece 27 Mayıs'ta mı böyle oldu bu, alın 8-9 Mart'ı, 12 Mart'ı, 12 Eylül'ü, 28 Şubat'ı. Bu zincire "Ayışığı"ndan, "Sarıkoz"a, "Balyoz"a kadar son Ergenekon darbe hazırlıklarını da katarsanız işin vehameti daha iyi anlaşılır...

[Gerçi son zamanlarda "ulusalcılarla" varılan uzlaşmaya bağlı olarak bu darbe girişimlerinin hepsinin FETÖ'cülerin uydurması olduğu ilan edildi ve de bu davaların hepsi düştü! Ama tabi yutan yuttu bunu!.. Hem sonra, 12 Mart'tan sonra da öyle olmamış mıydı; Ecevit gelir gelmez bütün o cunta davalarının hepsi de düşürmemiş miydi! (Tabi önce Mahkeme Başkanı değiştirilmişti!!) Ne de olsa, "düşmanımın düşmanı dostumdur" mantığı belirliyordu her şeyi!!]

27 Mayıs'a nasıl gelindiğine Keyder'le devam ediyoruz:

¹⁰ Ne ilginç değil mi, İttihat ve Terakki de böyle doğuyor!..

¹¹ "Türkiye'de Siyasal Sistemin Evrimi", Kemal Karpat, İmge Yay. 2007, s.175

“1950-60 arasındaki on yıl, Türk toplumuna¹², istatistiklerden anlaşılması kolay olmayan bir coğrafi ve toplumsal hareketlilik zihniyeti kazandırmıştı. Aile işletmelerinin sayısının artmasına rağmen, tarımdaki makineleşme sonucu eski ortakçılardan bir kısmı şehirlere göç etmek zorunda kalmış ve daha da önemlisi, şehirlerde yeni gelişen iktisadi canlılık daha kazançlı istihdam imkânları vaat eder olmuştu. Bu nedenle, şehirlere göç edenlerin arasında topraksızların yanı sıra, aileleri köydeki tarlalarını sürmeye devam eden genç erkekler de vardı. Traktörlere siparişe iş yaptırmak çok yaygın olduğundan, özellikle toprak genişlemesinin sınırlarına ulaşıldıktan sonra, birçok aile traktör kiralayıp hane halkında çalışanların bir bölümünü şehre gönderebilirdi¹³. Şehre gelen ilk göçmen dalgası içinde yer alanların çoğu şehirlerde geçici iş bulan eski mevsimlik işçilerdi. Özel konut yapımında ve bayındırlık işlerinde görülen inşaat patlaması (1951-53 döneminde inşaat sektörü yılda yüzde 23 oranında büyümüşü), göçün eski yapısını tersine çevirdi; yeni göçmenler artık şehirde yaşıyorlar ve sadece hasat zamanı köye gidiyorlardı. 1954’ten sonra, önce hizmet sektörü, sonra da sanayi önemli istihdam kaynakları oldular. **Önce küçük sanayi istihdam yarattı; 1950’lerin ikinci yarısında büyücek fabrikalar ortaya çıkmaya başladı ve 10’dan fazla işçi istihdam eden fabrikalarda çalışanların sayısı 163.000’ den 324.000’e yükseldi**”¹⁴

Menderes’ten ve onun “plansız kalkınmacı politikalarından memnun olmayan sanayicilerden” bahsediyordunuz, işte size o “plansız kalkınmacı politikanın” ürünü olan Menderes’in sanayicileri!!..

Ya peki o “memnun olmayan sanayiciler”?..

“1950’lerin sonuna gelindiğinde enflasyonist büyümenin maliyeti ortaya çıkmaya başlamıştı. Büyük sanayi burjuvazisi bile gelişti güzel himaye ve kredi politikalarından memnun değildi” diye yazıyor Keyder. Ve devamla: “Dış cephede, hem ABD Hükümeti, hem de OECD’nin Türk masası enflasyonist finansmandan ve her yıl yapılan yardım taleplerinden şikayetçiydi. Sonuçta, yardımın devam ettirilmesi karşılığında hükümete 1970’lerin İMF paketlerinin öncüsü sayılabilecek bir istikrar programı kabul ettirildi. **Uluslararası kuruluşların kalkınmakta olan, üretici güçlerin gelişmekte olduğu bir ülkeden daha fazla planlamaya başvurmasını istediği pek görülmez; ama Dünya Bankası ve OECD uzmanları, kamu harcamalarına ve döviz tahsislerine bir parça mantık katabilmek için Menderes’i bir planlama komisyonu kurmaya zorladılar. 1950’lerin sonunda ABD’nin Türkiye’yi liberal pazar modelinin dışında tutması, bu ülkenin diğer Güney Avrupa ülkelerine göre özgüllüğünü kabul ettiği anlamına gelir**¹⁵. Çünkü planlama destekli korumacılık (içe kapalı) ithal ikameci politikadan başka sonuç veremezdi. Menderes ise, devletçiliğe özgü saydığı planlamaya her zaman karşı çıkmış olduğu için, 1959’da bir planlama komisyonu üstü örtülü bir şekilde kurulabilmişti. Ancak 1960’taki askeri darbedir ki, Devlet Planlama Teşkilatı ve onun saygın teknokratlarıyla birlikte eksiksiz bir sanayileşme politikasını açıkça onlar başlattılar”¹⁶

¹² Niye Türkiye toplumuna değil de „Türk toplumuna”? Kemalist-Devletçi bakış açısı ruhumuza sinmiş! Farkında olmadan yönetiyor bizi!

¹³ Bu nokta çok önemli. Kapitalizm, mülksüzleşen, emeğinden başka satacak bir şeyi kalmayan işçilerle yerine oturur. Toprakla-köylülükle bağlarını koparmamış “işçiler” ise, bir işyerinde-fabrikada çalıştıkları için onlar da işçidirler ama beyinleriyle-bilinçleriyle onlar halâ yarı köylüdürler...

¹⁴ Keyder, a.g.e, s.169 .

¹⁵ Çok ilginç, 1960’a gelirken ABD’nin Türkiye’yi liberal pazar modelinin dışında tutmaya başladığını söylüyor Keyder ve bunun Türkiye’nin özel konumuyla ilgili olduğunu söylüyor... 1960’a gelirken Türkiye artık ABD için sadece Sovyetler’e karşı bir tampon ülke konumundadır. Bu yüzden de Türkiye’ye yaklaşımda askeri yan-ordu konsepti ağır basmaya başlamıştır ABD için. Baktı gördü adamlar, Menderes almış başını gidiyor, kapitalizm, büyüme falan derken neredeyse Sovyetler’le falan da ilişkiye girecek (bunu deniyor da zaten) o zaman frene basıyorlar! Askerler ise, istikrar açısından daha güvenilir konumdaydılar. Yani, 1950’de liberal dünyanın inşaatı için Menderes’i destekleyen ABD, 1960’a gelirken artık Sovyetler’e karşı varolan sınırların korunmasına önem verdiği için politika değişikliğine gidiyordu...

¹⁶ a.g.e, s.168. Helâl olsun o “eksiksiz sanayileşme hamlesine” de sayın Keyder’e de!! 1960’dan itibaren içe kapalı-İİS stratejisini seçen Türkiye’de o zaman kişi başına düşen gelir G.Kore’nin 2,5 katı

Demek ki, bu plansız, başı bozuk çılginca gidişten İstanbul'un Devletçi büyük "sanayi burjuvalarının" yanı sıra ABD'nin başı çektiği uluslararası kapitalist sistem ve onun kurumları da memnun değillerdi! Onlar da "plan", "plan" deyip duruyorlardı!.. Peki ya o "Devletçi"-ve de "solcu" "asker sivil aydınlar"? Onlar da elbette ki "planlı kalkınmadan" yanaydılar. Devletçi bir örnek olarak Sovyet kalkınması örneği ortada dururken bu apaçık bir zorunluluktan onlara göre de!..

Devletçi kesimin ve de o dönemde bunları desteklemeye soyunan uluslararası kapitalist sistemin neden bu kadar planlama taraftarı olduklarını göreceğiz, ama, önce biraz daha 1960'a gelirken o "plansız kalkınma" sürecinin Türkiye'yi nerelere getirdiğini görmeye devam edelim:

"Şehirlerdeki yeni proletarya, siyasal davranışlarına ilişkin safça beklentileri boşa çıkardı. Sola meylenmek yerine sağ popülizmi, yani DP'yi ve devamı olan partileri tercih etti" diyor Keyder. Yani şimdi bütün o eski Devletçi düzeni sarsan, onun yerine aşağıdan yukarıya doğru gelişen modern kapitalist bir süreci temsil eden burjuva devrimci parti DP "popülist" -ve de "sağcı"- oluyor öyle mi! Peki o "yeni proletarya" neden bu "sağcıları" destekliyordu acaba! İşte bütün o "solcu"-ve de "Marksist"-aydınların Türkiye tahlili!!

İşte size o klasik ekonomi politiğin vardığı sonuç! Teoride, kapitalistlerin sağ, "işçilerden yana olanların" da sol olmaları gerekmiyor muydu (ama nedense, belki de "cahil" oldukları için bizde işçiler de "solcuları" değil o "sağcıları" destekliyorlardı!) Pes doğrusu! Kafada hep o Batı var model olarak. Kendine özgü bir tarih bilinci yok bizde. Nereden geldiğini bilmediğin için nerede durduğunu da bilemiyorsun. Gözünü Batı'ya çevirerek onları referans alarak durduğun yeri belirlemeye çalışıyorsun!

1950'ler Türkiye'sinde, gelişen kapitalizmi -üretici güçlerin gelişmesini- temsil eden DP hareketi, burjuva anlamda devrimci bir harekettir. İşçilerin ve de pazar için üretim yapmaya başlayan köylülerin DP'yi desteklemelerinin nedeni de budur... Onların da Devlet sınıfının temsil ettiği Osmanlı artığı statükoya karşı olmalarıdır...

İşte bu yüzden ki, ben hep, ne söylediğim değil, nerede durduğum önemlidir deyip duruyorum! Hangi gerekçeyle olursa olsun, eğer üretici güçlerin geliştiği tarafta değil de statükonun tarafında duruyorsan her şey ona göre görünecektir sana! Bu durumda, "kapitalizme karşı olmak" adına "solcu" olmak da gelişmeye ilerlemeye karşı olmakla özdeşleşecek, farkında olmadan seni "sol" falan derken sağcı-gerici cephenin "solcu" savunucusu haline getirecektir!..

Üretici güçlerin gelişmesinden bahsediyorduk, devam edelim:

"1950 ile 1960 arasında en büyük dört şehrin nüfusu yüzde 75 arttı ve şehir nüfusunun toplam içindeki oranı yüzde 19'dan yüzde 26'ya çıktı. Bu, 1,5 milyon göçmenin kentsel alanlara, 600.000 göçmenin ise en büyük dört şehre gelmiş olması demektir. Yani, 1950'lerde her on köylüden biri şehre göç etmişti. Bu mekansal hareketlilik, fiziki mesafeleri ortadan kaldıran ve merkez ile çevrenin kültürünü hoyratça karşı karşıya getiren ülke içi bütünleşmenin gerçek başlangıcıydı. Bu kitlesel göçün yavaşlamaya başladığı 1970'lerin sonuna gelindiğinde, Menderes'in kurduğu karayolu ağı¹⁷ kültürel

iken, aynı yıllarda ihracata yönelik bir kapitalistleşme stratejisiyle yokla devam eden G.Kore'de millî gelir bugün Türkiye'nin 4 katı daha fazla. Sadece bu bile, Türkiye'deki bütün kavganın, bütün o darbelerin falan nedenini ortaya koymaya yetiyor!..

¹⁷ Hani bunlar hep o „enflasyonist politikanın“ sonucunda yapılmıştı. Enflasyon menflasyon, adam üretici güçlerin gelişme yolunu açarak devrim yapmış Türkiye'de!.. Neymiş efendim, askerler,

duvarları yıkmış ve seçkinlerin geleneksel ayrıcalık iddialarının çoğunu silip süpürmüştü”...

“Bugünkü sanayi burjuvazisinin içinde yer alanların bazıları köyden şehre göçenlerin izini takip etmiş, yani tarımdaki dönüşüm sayesinde birikim yapabilmişlerdi (bunlar Menderes’in sanayicileri olsa gerek!). Bu yolun örnekleri en çok Çukurova bölgesinde görülebilir. Çukurova benzersiz bir örnektir. Türkiye’nin başka hiçbir bölgesinde, tarımsal artık bu boyutta ilkel birikim sağlayacak ve ticarete böyle fırsatlar verecek ölçüde yoğunlaşmış değildi. Diğer büyük sanayiler ve mali kurumlar, çoğunlukla devletçi dönemde birikimini gerçekleştiren şehir sermayesi tarafından kurulmuştu. Devletçi politika uygulamasının, devletle bağlantıları olan müteahhitlere ve müteşebbislere olağanüstü kazançlar sağladığından söz etmiştik. Savaş zamanındaki kıtlıklar, tüccarlara karaborsa vurgunları yoluyla fahiş kârlar elde etme imkânı vermişti. Yukarıda ele aldığımız Varlık Vergisi de gayrimüslimleri ticari işletmelerini Müsümanlara satmak zorunda bıraktığından birikime katkıda bulunan bir başka etmen olmuştu”...

“1950-60 dönemindeki sınai yatırım projelerinin çoğunu, bu amaçla Amerikan yardım kuruluşlarının ve Dünya Bankası’nın himayesi altında kurulan bir banka, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası finanse etti. Türk sanayisinin, bu bankanın genel perspektifi ve yönetimi çerçevesinde, dünya iş bölümünde kendisine uygun düşen konuma doğru yöneleceği kabul edilmişti. Bu dönemde kurulupta TSKB’dan kredi ve pek değerli dolar fonları almamış olan büyük firmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Sanayiye verilen banka sermayesinin uluslararasılaşması, Türk sermayesinin uluslararasılaşmasını sağlayan mekanizma oldu. Sanayi yatırımları bir yandan İstanbul’da yoğunlaşırken, eski ticari birikime sahip İzmir ile zenginliğin yeni keşfedildiği Adana, yeni büyüme odakları olmaya başladılar. Anadolu’nun batısındaki küçük şehirler de ticari şebekelerin genişlemesi ve küçük sanayilerin büyümesiyle bu iktisadi kalkınma atmosferine katıldı”¹⁸.

Çok şaşırıyorum doğrusu Keyder’e! Ortada apaçık duran bir gerçek var: Bir yanda, Devletin koltuğu altında gelişen o Devletçi kapitalistler-“sanayi burjuvazisi, diğer yanda ise, TSKB falan aracılığıyla Menderes’in açtığı birikim yolundan yürüyerek sanayileşme sürecinde öne çıkan Anadolu burjuvaları. Keyder aslında bu gerçeği görmüyor değil. Ama gene de, bu iki grup burjuvanın birbirine zıt iki sürecin ürünü olduklarını, ve kavganın da aslında Devlet gücüne dayanarak içe kapalı bir ortamda İİS (ithal ikameci sanayileşme) ile yetinmek isteyenlerle, dışa açılarak ihracata dayalı bir gelişme stratejisi peşinde koşanlar arasında olduğunu göremiyor!..

VE 27 MAYIS DARBESİ, DARBE NİYE YAPILDI, NEYİ, HANGİ PROBLEMİ ÇÖZDÜ?

“1960’lardaki dönüşümün perspektifinden geriye bakıldığında temel bölünmenin, bir yanda şehirlerdeki ve köylerdeki küçük burjuvazi, küçük sermaye ve ticaret burjuvazisi ile (Keyder burada, DP’nin temsil ettiği -aşağıdan yukarıya doğru gelişen- burjuvaziyi kastediyor sanırım M.A), öte yanda sanayi burjuvazisi arasında olduğu söylenebilir. Sanayi burjuvazisinin uluslararası bağlantılarıyla birlikte gelişmesi birikim sürecinin artık devlet tarafından düzenlenmesini gerektiriyordu. Bu, son yıllarında iyice politize olmuş DP yönetiminin yerine getiremeyeceği bir görevdi. Bu açıdan bakıldığında, 1960 darbesi ve beraberinde getirdiği sonuçların restorasyoncu değil dönüşümcü olduğu görülür... 1960 darbesi (bu amaca yönelik olarak) iktisadi politikaları formüle edip uygulayabilecek yeni bir idari mekanizma kurdu. Bu politikadan doğrudan doğruya yararlanacak iki grup, sanayiciler ve örgütlü işçiler olacaktı”...

memurlar enflasyona yenik düşmüşler! Kapitalizm bu kardeşim, ilkel birikim diye bir olay var teoride!.. Türkiye’de de bu iş bu türden yöntemlerle olmuş işte. Kapitalizme karşı ilerici muhalefet başkadır, Devlet sınıfı adına gerici-darbeci muhalefet başka!..

¹⁸ a.g.e, s.173

Bu paragraf çok önemli; çünkü, sadece Keyder'in değil, 27 Mayıs darbesi'ni "ilerici bir dönüşüm" olayı -bu anlamda bir "devrim"- olarak gören bütün o "solcu"- "ilerici" "asker sivil aydın" çevrelerin görüşünü yansıtıyor. Peki neyi değiştirdi, kimin için ve neden zorunlu bir "dönüşüm" hareketiydi 27 Mayıs? Bakın bu soruya da nasıl cevap veriyor Keyder:

"Türkiye ekonomisinde savaş sonrasında uygulanan liberal dış ticaret rejiminin, dış ödemeler dengesinde karşılaşılan güçlükler nedeniyle kısa ömürlü olduğundan yukarıda söz edilmişti. İhracatın sırf tarım ürünlerine bağlı olmasının, yatırım ve tüketim mallarında artan ithalat talebini finanse etmeye yeterli bir temel oluşturmadığı anlaşılmıştı. Nitekim, 1950'lerin ortalarından sonra, ithal tüketim mallarının piyasadan çekilmesi, yerli sanayinin korunması sonucunu verdi ve bu himaye yerli müteşebbisleri sanayiye yatırım yapmaya teşvik etti. Türkiye'nin alacaklılarının zorlamasıyla bir istikrar planı kabul edildi ve bu plan çerçevesinde Türkiye'ye yeni borçlar verildi".

Şimdi, altını çizdiğimiz bu tesbiti iyi tutun aklınızda. Çünkü bundan sonra söylenenler bununla ilgili:

"Siyasi otorite, 1954'ten beri, karmaşık bir kota ve gümrük sistemi yoluyla ithalatın mahiyetini ve kalitesini kontrol edecek ve dolayısıyla seçilmiş sanayicilere pazarda ayrıcalıklar tanımaya karar verebilecek bir konumda bulunuyordu. İstanbul'un yeni gelişen sanayicilerinin, 1950'lerin son yıllarında devlet işlerinin gelişigüzel biçimde ve zorbaca yönetilmesinden hoşnutsuz olanların korosuna katılmalarının nedeni, siyasi otoritenin imtiyazının son derece artmış olmasıdır"¹⁹.

Anladınız mı şimdi olup bitenleri! İhracat tarıma dayalı olduğu için (tarım ürünlerinin fiyatları da düşünce) satılan mallardan gelen döviz miktarı ithalatı karşılamaya yetmiyor. Bu yüzden de hükümet ne yapıyor, bir tür ithal ikamesine baş vurarak (ithalatı kısmak için) yerli sanayiye teşvik ediyor. Ama işte tam bu noktada da kıyamet kopuyor! Çünkü, hükümet -siyasi otorite- sanayinin ihtiyaç duyduğu girdileri karşılamak için gerekli olan döviz daha çok kendi "yandaşlarına" tahsis ediyor. İstanbul'un Devletçi sanayicilerinin sıkıntısı da buradan kaynaklanıyor. Tabi Keyder, Devletçi sanayiciler, Anadolu sanayicileri ayırımı yapmadığı için olayı izah ederken kaypak bir dil kullanıyor, ama işin özü budur. Yoksa, Menderes'in koruma altına aldığı sanayiciler neden şikâyet etsinler bu korumadan! Şikayetçi olanlar döviz tahsislerinden yeterli payı alamadıklarını düşünenler!..

Ve darbe!..

Aşağıdaki paragrafı bir kere okumak yetmez, birkaç kez, altını çizerek okumanız lazım! Çünkü, sadece 27 Mayıs'ta da değil, daha sonraki darbelerde de (12 Mart ve 12 Eylül'de de buna benzer durumlar söz konusu!)

"Bürokratların ümitleri ile sanayi burjuvazisinin (bu "sanayi burjuvazisinin" hangi sanayi burjuvazisi olduğu anlaşılıyor herhalde! M.A) taleplerini bir araya getirebilecek gibi görünen 1960 darbesi, kıt kaynakların ve özellikle dövizin, hızlı kalkınma amacıyla rasyonel ve planlı bir biçimde tahsisini vaad ediyordu. (Ama bitmedi! M.A) OECD yoluyla yapılan dış baskı da benzer bir yönelimi amaçlamıştı. Bu bakımdan darbe, gerek dış baskılara, gerekse şehir kamuoyunun çeşitli tabakaları arasında artan memnuniyetsizliğe cevap veriyordu ve bütün bunlar sanayi burjuvazisinin projesinin desteklenmesini gündeme getiriyordu. Bundan böyle devlete hakim olan unsurun sanayi burjuvazisi olacağı belli olmuştu"²⁰...

¹⁹ a.g.e, s.179

²⁰ a.g.e, s.180

İşte 27 Mayıs budur!..

[Çalışmanın ileriki bölümlerinde bu konuyu daha ayrıntılı olarak ele alacağız! Çünkü, 27 Mayıs dahil bütün darbelerin arkasında yer alan bu “Beyaztürk” Devletçi “sanayi burjuvazisinin” evrimi aynı zamanda Türkiye’de kapitalizmin hangi dinamiklerin etkisi altında nasıl geliştiğinin de tarihidir. Özal’la birlikte küreselleşme sürecinin yarattığı rüzgarları da arkasına alan Türkiye kapitalizminin dışarıya açılmaya başlaması, aynı zamanda, sistemi kuşatan Devletçi kabukların parçalanarak bunların içinde kendine yaşam alanı bulan Devletçi burjuvazinin de küresel dünyaya açılması sonucunu verecektir. Bu konuda daha önceki bir makalemin linki: <http://www.aktolga.de/a48.pdf>]

“SANAYİCİLERİN” DERDİNİ -ONLARIN NEDEN “DEVRİMCİ” OLDUKLARINI- ANLADIK, PEKİ YA O “BÜROKRATLARA”VE “AYDINLARA” NE OLUYORDU!..

Bakın, bu paragraf tam bir “samimi ikrar” niteliğinde!..

“1960’a gelindiğinde bürokratlar ve aydınlar kalkınmacı bir ideolojinin ateşli taraftarıydılar. Açıkça dile getirilen anti popülist bir boyut içinde, bu ideoloji, ülkenin sanayileşmesine hizmet eden teknokratik bir elitin oynayacağı rolü göklere çıkarıyordu. İşçi sınıfı henüz keşfedilmemişti; hakim düşünce akımı, “kapitalist olmayan yol” eğilimleriyle birlikte Paul Baran’dan mülhem bir bağımlılık analizine dayanıyordu. Bu düşünceye göre, iktidar yalnız kendi çıkarlarını gözetken kokuşmuş (işbirlikçi) politikacılardan alınıp halka hizmet etmeyi amaçlayan milliyetçi plancılara verilmeliydi. Sanayileşme, iktisadi özerklik ve sosyal adalet, kurulması istenen düzenin temel taşları olacaktı. Bu görüşün taraftarları, ideolojilerini 1930’ların özel bir yorumuyla meşrulaştırdılar. Bu yoruma göre, 1930’lardaki devletçiliğin gerçekliği sol kanat devletçilerin ve kadro dergisinin savduklarına uyuyordu. Bir başka deyişle, devletçilik aslında kalkınmacılık ve milliyetçilik (daha doğrusu, bu versiyona göre anti-emperyalizm) demekti ve kapitalizmin serbestçe hüküm sürmesine izin vermemişti. Demokrasinin ise, kendi gerçek çıkarlarından habersiz cahil kitleleri demagogların yönetiminden başka bir yere götürmeyeceği 1950’de anlaşılıyordu. Aydınlar, böyle bir analizden çıkarak 1960 darbesini desteklediler onu yeni bir devletçi sanayileşme döneminin başlangıcı sayarak alkışladılar”.²¹

Aslında lafı niye uzatıyoruz ki! Devlet sınıfı adını verdiğimiz “yönetenlerle”, reaya adı verilen “yönetilenlerden” oluşmuyor muydu o koskoca Osmanlı? Peki ya onun uzantısı durumunda olan yeni Devlet-Cumhuriyet ne idi, gökten zembille inmemişti ya o da! İşin özü burada da aynıydı. Yeni tipten de olsalar gene bir elitler zümresi -bir Devlet sınıfı- vardı başta, ve de “yönetilenler” denilen bir halk. Bir yanlışlık var mı buraya kadar? Yoksa devam edelim!

Peki 1950’de ne olmuştu? Sistemin basit pazar ekonomisi mantığı içinde gelişmesini isteyen güçler -Anadolu kapitalizminin güçleri- üste çıkmışlar, geleneksel elitleri iktidardan indirmişlerdi. Bu kadar basit! Artık zamanla Devletçiliğin yerini piyasanın-pazar ilişkilerinin alacağı anlamına geliyordu bu da...

Peki ya “aydınlar”, onlara ne oluyordu?..

²¹ a.g.e, s.181

İkide bir “aydınlar”, “aydınlar” deyip duruyoruz hep, peki kimdir, nedir bu “aydınlar”? Daha başka bir deyişle, o “asker-sivil aydınlar”, ya da “zinde güçler” kimlerdir, nereden çıkmıştır bunlar? Son tahlilde, varolan sistemin ürettiği sistem içi muhalif-elit kadrolar değil midir bunlar? Bir ucu “bürokrasi” de denilen Devlet sınıfına uzanan, sistemin “ağız mürekkep yalamış muhalif okur yazar takımı” değil midirler?.. Objektif gerçeklik, yani varolan toplumsal sistem ne ise, onun düşünen beynini, konuşan dilini, kısacası, kendini ifade ettiği çekip çevirici instanzını oluşturan aydınları da bunun yansıması-ürünü olacaktır. Bu kadar basit!..

Peki ya “sivil toplum”?

“Aydınlar aslında Devletten bağımsız olan sivil toplumun unsurları” değil midir? İyi güzel de, hangi “sivil toplumdan” bahsediyorsunuz siz Osmanlı’da, ve de onun uzantısı olarak ortaya çıkan sistemde? “Aydınlar”, sistemin içinde aşağıdan yukarıya doğru gelişen yeni bir üretim ilişkileri ağının unsurları değil ki bizde! Bunlar, “Devleti kurtarmak” için yukardan aşağıya doğru tezgahlanan bir kültür ihtilalinin -bir toplum mühendisliği projesinin- unsurları! Ta o II.Mahmut’tan beri süregelen “Batılılaşma” sürecini düşünün, o Jöntürkleri, İttihatçıları ve de bu geleneğin uzantısı olan Kemalist aydınları düşünün... Bunlar hep varolan yapının ürettiği sistemin kendi içindeki “muhalif” unsurları değil midir? Bunların “muhalefeti”, varolan Devleti kurtarmak adına yapılan bir “muhalefet” değil midir! Yaşamı devam ettirme mücadelesi Devleti bir kültür ihtilaline zorlayınca, sistem ortaya çıkan yeni duruma göre düşünen yeni beyinler üretmiştir o kadar! Bu insanların düşüncelerini, fikirlerini belirleyen tek bir çıkış noktaları olmuştur hep: Ne yapıp etsek de içinde bulunduğu çıkmazdan Devleti kurtarsak!..

Öyle değil mi! Jöntürkler böyle düşünmüyorlar mıydı? 1908’in hareket ettirici fikri bu değil miydi? Daha sonra ittihatçılar da ne yaptılarsa hep bunun için yapmadılar mı? Bunun için, yani Devleti kurtarmak için girilmedi mi savaşa? O Ermeni “tehcirlerinin” falan gerekçesi hep bu değil miydi? “Burjuva yetiştirme” gayretlerinin, “yeni bir ulus yaratma” çabalarının amacı bu değil miydi?.. Bizde “aydın” dedin mi akla ilk gelen şey hep bir toplum mühendisliği olayı olmuştur. Her şeyi daha iyi bilen bir takım insanların “cahil halkı” ve toplumu yukardan aşağıya doğru “aydınlatma-değiştirme” çabaları olmuştur. Yani, bizde “aydınlar”, “statükoya karşı mücadele” ederlerken bile, aslında gene statükoyu korumaya yönelik Devletçi sahte bir sivil toplum muhalefeti temsil etmişlerdir! Bu yüzden de hiçbir zaman gerçek aydın-sivil toplum unsuru haline gelememişler. Pazara bağlı olarak aşağıdan yukarıya doğru gelişen bir kapitalizm Devlet tarafından tehlike olarak görüldüğünden, Devletçi aydınların “muhalefeti” de hep Devletin bu duruşunu destekler yönde olmuştur. Öyle hinoğlu hin bir tezgahtır ki bu!.. Devlet hep bir taşla iki kuş vurur bu politikayla! Ne istiyorsunuz siz, “muhalefet” mi der Devlet, bakın işte gerçek tehlike orada diyerek aydınları aşağıdan yukarıya doğru gelişmeye çalışan kapitalizmin üzerine sürer! Bu işi yaparken de en büyük desteği Osmanlı artığı “halkın koruyucusu” olma misyonundan alır!.. O antika “halkçılık” silahını kullanarak sivil toplumu en hassas noktadan yakalar!.. Halkı sömüren bir kapitalizme karşı koruyucu bir “Devlet-baba” anlayışı!.. “Daha ne istiyorsunuz siz” der Devlet “sivil topluma”! “Elinizde hazır devrimci bir Devlet-Devletçilik geleneği var, alın bunu tepe tepe kullanın” diyerek “aydınları”, ülkenin düşünen beyinleri olması gereken insanları Anadolu kapitalizminin üzerine salar!

İşte bütün hikâye bundan ibarettir!..

[Ne idi o MDD-UDD teorileri, „ordunun devrimci geleneği“ hikayeleri, askere dayanarak devrim yapma anlayışları!.. Allahım, biz ne büyük bir tezgahın içinden çıkıp geliyormuşuz! Yazık oldu bütün o gencecik insanlara. Nasıl da yedi bitirdi canavar o pırl pırl insanları... Sadece 27 Mayıs öncesindeki asker sivil aydınları da değil, 27 Mayıs sonrası kuşakları da içine alan ne büyük bir tezgahmış meğer bu! Hani o, “cehenneme giden yolun taşları iyi niyetle döşenmiştir” diye bir söz vardır ya, sen neler düşünüyorsun, ama işin ucu nerelere gidiyor! “Kullanıldık” deyip

duruyoruz hep, işte o kullanılma mekanizmasının özü budur. İdeolojik bir yönlendirmedi burada söz konusu olan. Yani, beyninin içine giriyor o virüs senin de, ama sen farkında olmuyorsun! Sen, kapitalizme karşı en insani mücadeleyi verdiğini düşünüyor, seni kendi mücadelesinin bir parçası olarak kullanıyor Devlet! Allahım sabır ver! Ne garip bir dünyadır bu, bak diyorsun, seni bu akvaryumun içinde tutuyorlar, ama görmek istemiyor bu gerçeği o balıklar! Çünkü akvaryum onların varlık koşullarını yaratan ortam olmuş! Onun içinden çıkıverirlerse yok olacaklarını sanıyorlar! Ve gerçeği ortaya koyduğun için de sana düşman oluyorlar! Ya sabır Allahım!..]

Aynı hikâye-aynı senaryo 27 Mayıs sonrası kuşaklar için de sahnede olmuştur. Bir farkla ki, bu sefer artık işçi sınıfının ve Sosyalist sistemin keşfedilmesiyle senaryo daha da renklenmektedir!.. Devlet, aydınları ve sivil toplumu baş düşmanı Anadolu kapitalizmine karşı yönlendirmede “kapitalist olmayan yolcu” bir sosyalizm anlayışını kendisinin tabii müttefiki olarak görmeye başlar!! İşte o, “27 Mayıs Anayasasının getirdiği sınırlı özgürlükler ortamından” yararlanarak sahneye çıkan “sol”un hikâyesi de tam bu noktada başlıyor zaten!.. Bu konuya tekrar döneceğiz...

1960 DARBESİNİN GETİRDİĞİ KURUMSAL YENİLİKLER...

“Devlet Planlama Teşkilatı üzerindeki tartışmaların sertliği göz önünde tutulursa, askeri darbenin neredeyse asıl amacının seçme teknokratlardan oluşan bu yeni kurumun kurulması olduğu söylenebilir. DPT, ekonomiyle ilgili çeşitli bakanlıkların yanı sıra varlığını sürdürecektir, ancak anayasadaki ayrıcalıklı konumu nedeniyle fiilen bu bakanlıkların üzerinde bir yere oturacaktı. Gerçekten de, DPT Müsteşarı, sanayiyle ilgili bir başbakan yardımcısının işlevini görüyordu. Ama çok beklenen ve üzerinde uzun uzun düşünülen beş yıllık planlar, istenen yatırım düzeylerine ilişkin kaba hesaplamaları ve istatistikleri derleyen tarihi belgelerden fazla bir şey değildi. Planların kamu sektörü için emredici, özel sektör için yol gösterici olacağı kabul ediliyordu. Bir başka deyişle, planlar, yatırım kararlarını merkezi olarak koordine etme teşebbüsleriydi. Yine de, DPT'nin faaliyetlerinin en önemli yönü sübvansiyonlu kredilerin ve (aşağıda ele alınacağı gibi Türk Lirası'nın resmi değerinin şişirilmiş olması nedeniyle sübvansiyonlu olan) kıt dövizin tahsisi için onayının gerekli olmasıydı. Böylece, siyasi tahsis süreçlerine ve dolayısıyla piyasada pazarlık yerine en üst idari düzeyde pazarlığa, ayrıcalıklı bir yer bulan bir durum yaratılmıştı. Bu şekilde, kıt kaynakların ve bu kaynakları kullananların elde edeceği rantın, en üst düzeyde erişme imkanı bulunan sanayi burjuvazisine gitmesi sağlandı.”²²

Halâ düşünüyor musunuz 27 Mayıs nedir, neden yapıldı diye!..

Yukardaki paragraf her şeyi anlatıyor aslında! Anlatıyor anlatmasına da, Keyder'le anlaşamadığımız nokta, buradaki “sanayi burjuvazisinin” aşağıdan yukarıya doğru, pazar-piyasa mantığına uygun olarak doğal gelişim içinde ortaya çıkan bir sanayi burjuvazisi olmadığıdır! Sayın Keyder bir türlü “Devletçi burjuva” kavramını kullanamıyor!.. Halbuki mesele o kadar açık ki! Menderes, klasik-pazara dayalı serbest rekabetçi bir kapitalist gelişmenin temsilcisi. Onun anlayışında, tarım ve ticaret, derken, bu alanlarda sağlanan ilkel birikimin sanayiye de atlaması var. Menderes'in temsil ettiği kapitalistleşme sürecinin diyalektiği böyle işliyor. Onun, “her mahallede bir milyoner yetiştireceğiz” söyleminin ardında yatan gelişme diyalektiği de bu. **Ve tabi ne yapıyor bunun için DP iktidarı, zaten kıt olan döviz kendi temsil ettiği sürecin ürünü olan sanayicilere tahsis ediyor! Kavganın özü de buradan kaynaklanıyor! Keyder'in “sanayicileri”nin sıkıntısının nedeni de bu aslında!! Bütün o, DPT'nin neden zorunlu olduğu hikayelerinin, “teknokratlar yönetimi” falan safsatmalarının altında yatan bu! Halkı temsil eden yöneticilerin yerine teknokratları koydun muydu iş bitiyor! Niye? Onların oy alma-temsil sorunu yok da ondan. Onların tek bir sorunu var, o da İstanbul'un Devletçi sanayicilerinin istediklerini yerine getirmek! İşte bu yüzdendir ki, 27 Mayıs'ın getirdiği en önemli “yenilik” döviz**

²² a.g.e, s.183

tahsis yetkisinin DPT'na -"teknokratlara"- verilmesi oluyor. Tabi onlar da bu yetkilerini "Devletin sanayicilerinden" yana kullanıyorlar! Aynı filmi daha sonra 12 Mart'ta ve 12 Eylül'de de gördük galiba! Hatırlıyor musunuz!?

"Birikim tarzının yeni kurumsallaşmasının (Keyder 27 Mayıs'ı böyle tanımlıyor.. hani, "bu bir restorasyon değil dönüşümdür" -birikim sürecinin yeni bir aşamasıdır- diyordu ya! M.A) ikinci boyutu yeni anayasayla işçi örgütlerine ve diğer örgütlere tanınan (Türkiye için) benzeri görülmemiş statüydü. Yeni anayasanın yanı sıra sendikalaşma ve toplu pazarlıkla ilgili olarak sonradan çıkarılan kanunlar, işçilerin Batı demokrasilerinde yüzyıllarca süren mücadeleler sonucu elde ettikleri grev ve toplu sözleşme haklarını kullanarak ücret taleplerinde bulunmalarına imkan verdi".

"1961 Anayasası, 1950'lerde bütün idari yetkilerin parlamento tarafından gasp edilmesine (kullanılan terminolojiye bakın! M.A) bir tepki olarak ortaya çıktığından, en düşük örgütlenme düzeyindeki toplumsal grupların bile siyasi otoriteye muhalefetini mümkün kılan bir kontrol ve dengeler sistemi getirmişti. Devlet memurlarının son derece güçlü olan Danıştay'a başvurma hakları vardı. Anayasa Mahkemesi parlamentonun çıkardığı kanunları sık sık iptal ediyordu ve en küçük siyasi parti bile bu mahkemeye başvurarak çeşitli devlet süreçlerinin işleyişini engelleyebiliyordu. Özetle, idari etkililik pahasına bir pazarlık ve veto sistemi kurulmuştu. İki meclisli yasama organında, her biri farklı seçmen tabanına dayanan birkaç hizipten oluşan çok sayıda parti bulunduğundan, siyasi prosedür de bu dengeler sistemini yansıtıyordu".²³

Ne demek yani şimdi bütün bunlar?.. 27 Mayıs Anayasası ve "güçler ayrılığı"!..

Adamlar darbeyi yapıyorlar, ama dünya şartları (ve de ülke içindeki koşullar) elvermediği için kalıcı olamayacaklarını anlayınca (gitmeyelim, kalıcı olalım diyenler de var, ama başarılı olamıyorlar...) tekrar "demokrasiye" dönmenin ve demokratik sistem içinde varlıklarını-iktidarlarını sürdürmenin koşullarını yaratmaya çalışıyorlar! Nasıl mı? Önce, ona göre bir anayasa hazırlıyorlar. Daha önceki anayasa -1924 anayasası- Kemalistlerin kendi mutlak yönetimlerini temel alan "güçlerin birliğine" yönelik bir anayasaydı. Ama artık şunu anlamışlardı ki, bu anayasayla olmuyordu! İlerde gene DP benzeri bir iktidarın başa gelmesi durumunda (bu "cahil halka" güvenilmezdi, pekala gene "onları" seçerek başa getirebilirlerdi!) gene 27 Mayıs öncesi ortama geri dönmüş olacaktı! Bunu engellemenin yolu "güçleri" ayırmaktan geçiyordu!.. (İşte, "güçler ayrılığı" adı altında "Beyaztürk" Mahalle'ye Devlet içinde Devlet olma yolu böyle açılıyordu!.. Buradaki "güçler ayrılığı" nın demokratik bir sistemin olmazsa olmazı olan "güçler ayrılığı" ilkesinden farklı olduğunun altını çizmek istiyorum... Bu konuda daha geniş açıklamalar Çalışma'nın ileriki bölümlerinde yer alacak!..)

Ama sadece bu mu? Bir de, "düşmanımın düşmanı dostumdur" ilkesine uygun olarak, "esas düşmana" karşı çıkabilecek bütün diğer potansiyel muhalefet odaklarını (onların yolunu açarak) sahneye sürmek de lazımdı! İşte o "27 Mayıs Anayasası'nın demokratikliğinin" kaynağı budur! Anadolu burjuvazisine karşı bütün potansiyel muhalefet odaklarını destekleyerek, onları Devlet sınıfının potansiyel müttefikleri olarak sahneye çıkarmak!

[Burada denebilir ki, ne olmuş yani, iki rakip arasındaki mücadeleden yararlanmak yanlış mıdır? Hayır değildir!! Keşke sadece böyle olsaydı! Ama, Türkiye'deki "sol" muhalefetin yaptığı bu olmadı ki! "Türk solu", kendisine varoluş zemini yarattı diye Devlete-Kemalizme sattı kendini! Daha doğrusu, varoluşu itibariyle daha işin başında böyle doğmuştu o zaten! Resmi tarihin önüne koyduğu girdileri temel alıp, bu zemin üzerinde yapılan değerlendirmelerle işe başlayan "sol" kendisine buna uygun bir "devrim yolu" çizmişti! Aynen o, "klavuzu karga olanın..." hesabı!.. İşte, "Türkiye solunun", daha doğuşu itibariyle „ilerici Devlet-asker sivil

²³ a.g.e, s.184

aydınlar“- ve de „gerici burjuvazi“ kısılcı içinde sıkışıp kalmasının hikâyesi budur!.. Ruhunu bu türden bir Devletçi yoruma teslim ederek doğan otistik bir çocuktur o ! Bu durumda zaten daha ne kalıyor ki geride!.. Bundan sonra sen istediğin kadar Marksizm-Leninizm falan de artık!.. Ne farkın kalıyordu ki diğer Devletçi akımlardan!? Sen onlardan biraz daha fazla “sol” -yani Devletçi- olmuş oluyordun o kadar!! Biri “ortanın soluysa” eğer, sen de onun daha solu olmuş oluyordun!! Yani, bütün o Devletçilerle durduğun yer aynı idi aslında!..Bugün de öyle değil midir? Kimin ne söylediğine değil, nerede durduğuna bakın diye boşuna nefes tüketmiyorum ben!..]

Şimdi, hepsini bir tarafa bırakın... Adamlar tutuyorlar sana bir sürü haklar veriyorlar, öyle değil mi? Sendika kurma hakkı, grev, toplu sözleşme yapma hakkı falan! Bütün bu hakları elde edebilmek için Batı’da insanlar büyük kavgalar vermişler, büyük bedeller ödemişler; ama sen bunları hiçbir şey yapmadan elde ediveriyorsun! Niye peki? Kim kime neyi, neden veriyor; hiç üzerinde durmaya, azıcıkta olsa düşünmeye değmez miydi bütün bunların? Ben size söyleyeyim: Hayır! Böyle bir şeyi yapamazdı o “sol”! Bu kadar olup bitenlerden sonra halâ da yapamaz!.. İmkânsızdır bu, çünkü, daha böyle bir soruyu sormaya başladıkları an büyü bozulur, her şey tepesi taklak olur! Neden mi?

İki cevabı var bunun. Birincisi açık! Kendi varoluş zeminini sorgulamak olurdu bu! Yani, bir tür intiharın yolunu açmak olurdu!..

Çünkü, en solundan en sağına kadar bütün o Devletçi-Kemalist fraksiyonların hiç tartışmadan kabul ettikleri, üzerinde gelişip var oldukları, artık bilinç dışı haline gelmiş olan ideolojik bir zemin vardı ortada²⁴. Bunu bilince çıkararak sorgulamak anlamına gelirdi bu! “Türkiye’de ordunun, asker-sivil aydınların devrimci bir geleneği vardır” diye başlayan ideolojik zeminden bahsediyoruz! Bunun sorgulanması anlamına gelirdi böyle bir şey! Ancak iş burada da kalmazdı, bir adım sonra iş ta o II.Mahmut’a kadar uzanırdı! Tanzimat’tan Meşrutiyet’e ve “Cumhuriyet Devrimi”ne kadar tarihimizde yer alan bütün o toplum mühendisliği harikası “ilerici” hamlelerin sorgulanması anlamına gelirdi²⁵! 27 Mayıs’da zaten bu zincirin bir halkası değil miydi! “Dışa bağımlı komprador burjuvaziye karşı” diye başlayan eski ittihatçı zihniyet, bu seferde, “gerici faşist güçlere karşı” mücadele sloganıyla “sol” bir kılıkta ortaya çıkıyordu!..

Şimdiye kadar bildiğiniz bütün o “solcu”, “sosyal demokrat”, “ilerici” örgütlerin hepsi de, “27 Mayıs Anayasası’nın getirdiği özgürlükler ortamında...” diyerek başlamıyorlar mıydı söze? Bu durumda olay bitiyordu zaten! Adam koymuş kendini bir yere ve de kendini “sol”, “sosyal demokrat”, “ilerici” falan diye yaftalıyor! Tabi onlar “ilerici” olunca geri kalanlar da “gerici” olmuş oluyorlar. Çünkü, II.Mahmut’un çocuklarının “ilerici” sayıldığı bir ülke burası! İster kabul et ister etme!..

E, kardeşim sen de uyanık ol, yutma mı diyorsunuz!! Adam bir şekilde satmaya çalışıyor malını, işine gelmiyorsa sen de alma mı diyorsunuz! Kazın ayağı öyle değil işte! Sana sormuyorlar ki alıyor musun almıyor musun diye! Devlet var bu işin arkasında, “alacaksın” diyor o kadar! “Ya bunu böyle kabul edeceksin, ya da sana hayat hakkı yoktur” diyor! “Kapitalizmse kapitalizm, solsa sol, bu ülkeye ne lazımsa onu da ancak biz getiririz-yaparız, size düşense çağırılınca askere gelmek ve vergi vermektir” diyor!²⁶ Ve de itiraz edene Menderesin akibetini gösteriyor!..

²⁴ Zamanla artık sadece ideolojik olmaktan da çıkmış maddi gerçekliğin bir parçası haline gelmişti bu zemin. Zaten bu yüzdendir ki Türkiye’de iki Türkiye vardır diyoruz ya!..

²⁵ Yanlış anlaşılmasın, burada “sorgulamadan” kasıt Cumhuriyet düşmanlığı değildir!! Onun bir sosyal devrim olmadığına, toplumsal genlerimizde mayası bulunan bir “tarihsel devrim” olayı olduğunun altının çizilmesidir!..

²⁶ Hani o meşhur Ankara valisi Tandoğan vardı ya onun lafları bunlar!

Yukardaki soruya benim nasıl cevap verdiğimi biliyorsunuz! Bunlar ne diyorlarsa onun tam tersini düşünüyorum ben!.. Türkiye'nin gelişmesini, ilerlemesini engelleyen hep bu Devletçi cephe olduğunu düşünüyorum!.. Ve de kırk yıldır bıkmadan usanmadan haykırıyorum bunu!..

[Hiç unutmuyorum, 1973 Mart'ını izleyen günlerdeydi; hani o general Gürler'in cumhurbaşkanı olmak için sahnede olduğu, "solcu" ve "sağcı" bütün o Devletçi takipçilerinin de kendisini destekledikleri günlerde. Selimiye'nin kalın duvarlarının arkasında yoğun bir tartışma içindeyiz (daha doğrusu benden başka tartışan falan yok; tartışan, varolan kabulleri-duvarları zorlayan benim sadece!). Benim dışımda hemen hemen herkes zaten Gürler'i destekliyordu. Bu arada, dışarda halâ yayına devam eden "solcu" Yeni Ortam gazetesine de yansiyordu bu tartışmalar! Orada da şöyle diyorlardı: "Bir yanda 27 Mayıs'ın devrimci geleneğinin temsilcisi Gürler, diğer yanda ise gerici-faşist cephenin temsilcisi Demirel, biz tabii ki Gürler'i destekliyoruz!" Bir ara tartışmalar mahkeme salonuna bile yansımıştı; bir gün ben de çıkıp, "bir yanda Menderes'in kurduğu Vatan Cephesi, diğer yanda ise Gürler'in temsil ettiği, Amerikan emperyalizminin de içinde bulunduğu gerici faşist 12 Mart cephesi" falan gibi bir şeyler söylemişim! Vay sen misin bunları söyleyen, aman Allahım ortalık birbirine girmişti!..

Bunları, şu "**Vatan Cephesi**" olayının altını çizmek için hatırlattım! Hatırlarsınız, bir ara bir Vatan Cephesi kurmaya kalkmıştı Menderes. Zaten daha sonra onu ipe götüren gerekçelerin biri de bu olmuştu. Tabii ben de o zaman müthiş bir "her şeyi yeniden kavrama" süreci yaşadığım için, hiç çekinmeden, aklıma ne gelirse söyleyiveriyordum! Öyle ya, nasıl olsa idamla yargılanıyorduk, kimden korkacaktım ki!? Aslında Menderes'in bu anlayışı özünde doğru değildi tabii. Bütün bunların altında yatan, onun sıkışmışlıktan ve korkudan kaynaklanan bir tür kendini güçlü gösterme reaksiyonu, kendine aşırı güven duygusu pompalama gayretiydi!.. Aradan altmış yıl geçtikten sonra bugün bile halâ benzer süreçleri yaşıyor olmamız ne kadar ilginç değil mi!!]

ŞU "İTHAL İKAMECİ SANAYİLEŞME" MESELESİ...

"Bilindiği gibi, ithal ikameci sanayileşmenin (İİS) tanımlayıcı özelliği, daha önce ithal edilen malları imal eden yerli sanayi için gümrük duvarları arasında korunmasıdır. İİS, 19. Yüzyıl kökenli Listçi "milli ekonomi" modeline benzemez. Listçi modelde arzulanan, kapalı bir ülke içinde milli burjuvazinin gelişmesini sağlamaktır. Oysa İİS, mevcut bütün girişim imkanlarını milli burjuvaziye ayırmaktan çok, ülkede bir sanayi sektörü oluşturmak amacıyla sanayi faaliyetine himaye sağlamak anlamına gelir. Yerli burjuvazi 19. Yüzyıl Alman ve İtalyan burjuvazilerine göre çok daha zayıftır. Bu yüzden amaç dünya pazarında rekabete hazırlamak değildir. Uluslararası sermayeyle rekabetin söz konusu olmaması yalnızca içerdeki sanayi sektörünün geliştirilmesi anlamına gelir. Bir başka deyişle, İİS sanayiye doğrudan yabancı sermaye yatırımı yapılmasına karşı çıkmaz; yabancı sermayenin de yerli sermayeyle aynı himayeden yararlanmasını önlemez. İİS politikası, yerli ekonominin dünya pazarıyla bütünleşme derecesinin mutlak olarak azaltılması anlamına da gelmez..."

"Yabancı sermayeye açık, ithalatı tüketim mallarından sanayi mallarına kaymış ve dolayısıyla iç pazarları gittikçe daha karmaşıklaşan mallara hazır olan birtakım ülkelerin ortaya çıkması, dünya ekonomisinin işleyişine ve evrimine bir engel oluşturmuyordu. Uluslararası sermaye de zaten aksini iddia etmiyordu. Yalnız çevre ülkelerde İİS'nin bir isyan ve anti-emperyalist bir kazanç ifade ettiği saplantısı görülüyordu. Ekonominin bürokratlar tarafından denetlenmesini kendi içinde bir başarı sayan "planlı" sanayileşmenin safdil taraftarları dışında hiç kimse İİS stratejisini dünya iktisadi düzenine karşı bir isyan saymadı".²⁷

²⁷ a.g.e, s.187

Devam edeceğiz ama, altını çizmek istediğim bir nokta var burada, bu nedenle biraz duralım...

Bu İİS anlayışı size günümüz siyasetine ilişkin bir şeyler hatırlatıyor mu? Devleti fetheden Çevre unsurlarının Devlet tarafından fethine bağlı olarak ortaya çıkmaya başlayan yeni tipten Devletçi anlayışla aradaki paralelliği görüyor musunuz?.. Devletçi İİS programıyla “milli burjuvaziyi” desteklemeye yönelik “solcu” MDD tezleriyle bugünkü “Reisci” tezler arasındaki benzerliğin farkında mısınız!..

Neydi Allah aşkına o MDD -ya da UDD- tezleri! “Emperyalizme ve işbirlikçi burjuvaziye karşı milli burjuvaziyle işbirliği içinde olma teorileri! (Bunların günümüzdeki “yerli-milli” burjuva yaratma politikalarından bir farkı var mı? Devlet aynı Devlet, aradaki fark sadece onun “renginde”!! Maşallah bizim Devlet o kadar kolay metamorfoz yeteneğine sahip ki, dün onu “Beyaz” görürken bugün “Siyah” görür olduk!!) Size bir şey söyleyeyim mi, sadece MDD-UDD falan değil, Türkiye’de şimdiye kadar varolan bütün o “solcu”, “sağcı” -ama ille de ille Devletçi- teorilerin özü aynıdır!!

PEKİ BUNLAR-DP’LİLER-HİÇ FARKETMEDİLER Mİ DARBENİN OLACAĞINI?.. ANADOLU BURJUVAZİSİNİN DİYALEKTİĞİ...

“27 Mayıs Yargılanıyor”²⁸adlı kitabında zamanın DP Milletvekili Sezai Akdağ’a soruyor Nazlı Ilıcak: “Hükümete karşı silahlı bir hareketin olacağını 27 Mayıs’tan önce sezdimiz mi?” Cevap şöyle: “Sezmek değil, yüzde seksen teferruatıyla 1958 yılı ocak ayının ilk haftası İzmir’de öğrendim. Halen İzmir’de olup AP teşkilatında bulunan Karşıyakalı Behiç Barhan, İzmir’de o zaman sahibi olduğum gündelik gazeteme telefon ederek benimle gece yarısı Denizbostanlısı’nda ışıkları söndürülmüş bir arabanın içerisinde müşterek bir arkadaşımızla görüşmeye geleceğini, konunun çok üzücü olduğunu ve sadece bana itimat ettiklerini, kimseye haber vermememi söyledi. Bilahare AP İzmir Milletvekili seçilen Fazlı Arınç’ın 1952 Model Chevrolet otomobilini alarak Denizbostanlısı’ndaki randevu yerine gittim. Behiç Barhan ile Tarık Halulu geldiler. Halulu Akis’in yazı işleri müdürüydü. Bana birtakım dosyalardan bahsedip bazı kağıtlar göstererek şubat ayında bir askeri darbenin hazırlandığını bazı isimler de vererek izahla, benim aracılığım ile rahmetli Menderes’le görüşmek istedi. Bana o zaman verilen isimler arasında Faruk Güventürk, Sıtkı Ulay, Orhan Erkanlı, Ahmet Yıldız, Talat Aydemir, Sami Küçük, Cemal Gürsel, İnönü, Sıddık Sami Onar, Münci Kapani, Metin Toker ile bazı komünist olarak tanınan gazeteciler ve CHP’liler vardı...”

“Ankara’da rahmetli Menderes’le görüştim. Çeşitli dosyalar ve ihtilal grupları ve bu gruplara dahil isimlerden bahsettim, çok ilgilendi. Üç gün sonra tekrar rahmetliyi gördüm. Bu sefer bana, **“verdiğin isimleri el altından soruşturdu, hepsi de mert ve güvenilir kimselermiş. Türk Ordusu yeniçeri ordusu değildir²⁹. İşte çalışıyoruz. Gecemiz gündüzümüz yok. Memleketi nasıl aldık ne hale getirdik. Bunları en az vicdan sahibi bir insan bile idrak ederken anayasaya bağlı, Atatürk’ün kurduğu Türk Ordusu mu meşru bir hükümete isyan edecek?”** diye cevap verince ben, “beyefendi, bir milletvekili olarak ben size duyduklarımı ve gördüklerimi intikal ettiriyorum. Hükümet başkanı sizsiniz, değerlendirmesini ben yapamam” dedim. Beni öptü, “heyecanlı olduğunu, mertliğini bilirim ama bu kadar da vesveseli olacağını düşünemezdim” dedi³⁰

Ya peki Samet Kuşçu olayına ne demeli! Adam darbeyi ihbar ediyor, isimleri sayıyor tek tek! Ama sonra ne oluyor biliyor musunuz? Darbecilerden birinin yaptığı yargılama sonucunda ihbar edilenlerin hepsi beraat ederken ihbarı yapan Kuşçu mahkum ediliyor! Hükümet de bu

²⁸ „27 Mayıs Yargılanıyor“, Nazlı Ilıcak, D.E Yay.1975

²⁹ Sadece bu cümle bile çok şey anlatıyor aslında! Anadolu burjuvazisinin tarihsizliğini -hafıza kaybını- gözler önüne seriyor. Bence Devletin en büyük başarısı bu! Yani Devlet, kültür ihtilali politikasıyla sadece devşirme bir nesil yetiştirmekle kalmıyor, o, ana rahminde olgunlaşmaya çalışan sivil toplumu da biçimlendiriyor, onun da hafızasız bir şekilde sakat doğmasına neden oluyor!..

³⁰ a.g.e, s.456

arada ağzını açıpta hiçbir şey söylemiyor, kurbanlık koyun gibi kendini darbecilerin insafına bırakıyor!..

Diğerleri bir yana, Menderes'in kendisi inanmıyor bir kere öyle darbe falan olabileceğine! "Türk Ordusu böyle şey yapmaz" diyor, başka bir şey demiyor! Bir Vatan Cephesi" kurmayı düşünebiliyor ama karşısındaki cephenin ne olduğunu, kimlerden oluştuğunu, bu işin tarihi köklerini neler olduğunu bir türlü kavrayamıyor! Bu mücadelenin "batılılaşp merkezileşerek Devleti kurtarmak" adına "modern bir ordu" kurarak yola koyulan, bir kültür ihtilali sürecini başlatan, Müslüman mahalli liderleri yok ederek protokapitalist ademi merkezietçi bir gelişmenin önünü kesen ta o II.Mahmut'tan itibaren başladığını; daha sonra gelen İttihatçılar'ın, Kemalistler'in falan da hep bu sürecin devamı-uzantıları olduklarını düşünemiyor! Çünkü, toplumsal hafıza diye bir şey bırakmamışlar Anadolu sivil toplumunda! Hafızada yer alan tek şey Devlet de Devlet! Devleti karşına alarak hiçbir şeyin yapılamayacağı!.. Bu nedenle, hiç toz kondurmuyor o da kutsal Devletine! Hem o "Devlet'in" darbesini yiyor, hem de halâ onu tanıyamıyor ve halâ onu kendi tarafına çekebileceğini düşünüyor! Karşısındaki rakibin-darbecilerin üniforma giymiş üç beş Devlet memuru-börokrat olmadığını, mezar kaçkını o antika Devletin bizzat kendisi olduğunu, diğerlerinin ise güçlerini bu gelenekten aldıklarını (bunun modern bir devletle falan alakasının bulunmadığını) anlayamıyor! İdam sehbasına çıktığında bile göremiyor fukara o canavarın gerçek yüzünü! Bilmiyorum ne denir buna, bazıları "Stockholm Sendromu" falan diyerek sadece alevileri işaret ediyorlar, ama bence bu mesele daha da karmaşık Türkiye'de!

Hadi bütün bunları da bir yana bırakalım, darbe olmuş bitmiş, kendilerini "Devletin asıl sahibi" olarak gören dönemin o "devrimcileri" halkın oylarıyla seçilmiş milletvekillerini Yassıada'da toplamışlar, vatana ihanet suçuyla da idamla yargılıyorlar. Bu durumda bile, gene başta Menderes olmak üzere bütün o DP'liler orduya-darbecilere karşı son derece nazikler-saygılılar! Hadi bu da bir yana, idam sehbasında bile bu inancı sarsılmıyor Menderes'in! Gelin de çıkın şimdi işin içinden!..

Bir bugün Erdoğan'a, darbeler karşısında onun duruşuna bakın, bir de Menderes'inkine... Bu arada Demirel'i, Özal'ı falan da getirin gözünüzün önüne!.. ("Yiğidi öldürün ama hakkını yemeyin"!..) Sadece bu tablo bile Türkiye'nin nerelerden nereye geldiğini göstermeye yeter! Bütün mesele üretici güçlerin gelişme seviyesiyle ilgili. Menderes ve DP bu işin öncüleri. O zaman bu kadar olabiliyor, niyesi nedeni yok bu işin.

Şunu unutmayalım, tarihi yapanlar öyle tek tek insanlar falan değil! Tek tek insanların elementlerini oluşturduğu toplum adı verilen sistemler var ortada. Tarih, karşılıklı etkileşim içinde bunların evrimi süreci oluyor. Evrimden kastedilen şey ise üretici güçlerin gelişimi olayı. Bir yandan kendi aralarında etkileşirlerken, diğer yandan da doğayla etkileşiyor toplumlar; içerdeki sınıfsal düzeyde olan etkileşimler de bunların sistemin içindeki uzantıları oluyor. Tarih -yani üretici güçlerin evrimi- işte bütün bu süreçlerin bileşkesi olarak ortaya çıkan sonuçtur. Bu nedenle, kişiler söz konusu olduğu zaman, yapana değil, onlara o görevleri yaptıran süreçlere bakmak gerekiyor. Öyle ki, kişiler belirli bir süreç içinde önlerine konan görevleri yaparken bile bazan o an ne yaptıklarının tam olarak farkında olmayabiliyorlar. Kişiler açısından her durumda belirleyici olan objektif bir temsil olayıdır. Kişiler her anın gerçekliği içinde belirli toplumsal kimliklerin-varlıkların temsilcisi sıfatıyla sahneye çıkıyorlar ve bir rol oynuyorlar. Evet, bu toplumsal varlıklar tarihsel akış içinde oluşarak belirli bir ana geliyorlar. Yani, belirli bir anda kişilerin temsil ettiği toplumsal kimlikler öyle rasgele ortaya çıkan şeyler değil. Ama işte madde ile bilinç arasındaki ilişki burada da kendini gösteriyor. Bilinç burada da daima sonradan-geriden geliyor. Önce varoluyorsun. Bilinç dışı duygusal bir kimlik eşlik ediyor buna. Bilişsel kimlik ise sonradan oluşuyor.

Osmanlı üzerine çok yazdım. Bir aşiret toplumunun fetih yoluyla yukardan aşağıya doğru adeta taşlaşarak Devletleşmesiyle oluşmuş bir sistem bu...

Burada Sultan kendini halâ ilkel komünal toplumda sistem merkezinde oturduğu düşünülen “Tanrı’nın temsilcisi” olarak görüyor! Evet, köprülerin altından çok sular akmış, komün diye bir şey kalmamış artık ortada! Sınıflı bir toplum olarak tipik bir İbn-i Haldun devleti çıkmış ortaya, ama, üretim ilişkileri değişmediği için sistemin toplumsal DNA’larında (kültüründe) niteliksel bir değişim olmamış. Bu yüzden de tepedeki Sultan’ın etrafında oluşan yöneticilerin (sistemin “çobanlarının”) en alttaki yönetilenleri (“sürüyü” -“Reaya” sürü demektir-) güttüğü (çoban-sürü ilişkisi) bir yapı var halâ ortada. Ve böyle bir yapı içinde “çoban” kendini “sürüyü” korumakla görevli görüyor halâ! Yapısal değişim içinde ortaya çıkan diğer unsurlar falan hep varolan sisteme musallat olan parazitler onun gözünde, sürüye göz koyan kurtlar bunlar!! İşin ilginç yanı, çobana olan bağlılık o sürü için de geçerli! Onlar da “Allah devletimizi başımızdan eksik etmesin” diye bakıyorlar olaya!..

[Aşağıdan yukarıya doğru bir sivil toplum gücü kimliğiyle “Beyaztürk” Merkez’i ele geçirmek için yürüyüşe geçen “sürünün” lideri konumundaki bir Erdoğan’ın bile Devlet’i ele geçirir geçirmez kendisini bir “Çoban” olarak ilan etmesinin diyalektiği budur işte³¹!..]

İşte, kapitalizme doğru evrilecek olan sivil toplum potansiyeli-muhalefeti (Anadolu kapitalizmi) böyle bir yapının içinden çıkıp geliyor. Kolay bir iş değil bu... 16. Yüzyıl’ın ortalarından itibaren değişmeye başlayan bir yapıda ayrık otu gibi sürekli yolunmuş, ezilmiş bir sivil toplum muhalefetini düşünün! “Müsadere” adı altındaki o servete el koymaları falan düşünün!.. Bütün bunların normal sayıldığı bir yapı içinde oluşuyor o sivil toplum bilinci de. Süreç boyunca sistemin içinde olup bitenler hep Tanrısal bir gücün takdiri olarak kabul görüyor! İsyanların bile altında gene aynı kabul var! Alın o Celali İsyanlarını falan, bunların hiçbiri “Tanrı’nın temsilcisi Sultan”a karşı değil!! Sened’i İttifak’ı imzalayan o ayanların bile akıllarında başka bir sistem kurmak falan yok!.. Alın o II.Mahmut’u! Adam bütün Müslüman ayanları kesiyor! Kendisine rakip olabilecek bütün o potansiyel sivil toplum unsurlarının başını koparıyor! Gayrimüslimlerin mahalli liderlerine ise dokunmuyor-dokunamıyor, çünkü onların arkalarında yabancı devletler var; bir de tabi onlar kendisine rakip değil!..

Sonra? Sonrası belli! “Batılılaşma” adı altında yürütülen “merkezleşme” sürecini yeni tipten bir orduyla da taçlandırarak yönetici Devlet sınıfı artık o sivil toplum muhalefetine görevini de kendisi üstlenerek, kendisini değişimin dinamiği olarak kabul ettiriyor! “İlerici devlet” geleneğinin-anlayışının yolunu açıyor! Öyle ki, bundan sonra artık her şey varolan o Devletin içinde -Devlet anlayışının içinde- cereyen edecektir. Varolan sistemin muhafaza edilmesini savunan da o, onu “modernleştirerek değiştirmek” isteyen de! Böylesine bir kısır döngü içine giriyor toplumsal diyalektik. Bir yanda “batılılaşmacı-modernleşmeci” Devletçiler, diğer yanda ise eskiyi muhafaza etmekle işlerin düzeleceğini düşünenler! Birinciler, Jöntürkler’den İttihatçılar’a ve Kemalistler’e uzanan yolun yolcuları olarak sahnede rol alırlarken, diğerleri de, İslamcılığa sarıldığı ve birincilere karşı olduğu için Abdülhamid’i bayrak ediniyorlar! Birinciler “sol” olurken, diğerleri de “sağ” olmuş, saği-muhafazakarlığı temsil etmiş oluyorlar! İşte Türkiye’ye miras kalan fikri yapı budur. Arap saçına dönmüş bir duygusallığın tahakkümü altında şekillenen çarpık -travmatik- bir bilgi temeli mirası! Toplumsal hafıza falan kalır mı böyle bir karambolün içinde!? Yüzlerce yıla yayılmış bir dejenerasyonla karışık kendine özgü bir evrim olayıdır bu...

İşte Menderes olayını, onun yalpalamalarını falan değerlendirirken sistemin bu arka planına bakmak gerekiyor...

³¹ <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201611141025797824-erdogan-coban-insan-felsefe-coban/>

Adam mevcut sistemin içinden onun muhalifi olarak çıkıp geliyor. Devletçiliğin yerine pazara dayalı rekabetçi bir kapitalizmi savunuyor. Fakat bütün bunların ne anlama geldiğinin, yani davanın özünün aslında o Devleti-Devletçi yapıyı değiştirme davası olduğunun farkında değil!..

İşte tam bu noktada çok önemli bir soru çıkıyor ortaya: Peki nasıl oldu da böyle bir karambolun içinden bugünlere gelebildik?

“Her ağacın kurdu kendinden olur” diye bir söz vardır ya, bu, bir anlamda, her sistemin kendi diyalektiğini, yani kendini üretme mekanizmasını kendisinin yarattığı anlamına geliyor. Sistem çok mu otoriter bizdeki gibi, merkezi yapı çok mu güçlü, böyle bir ortamda sivil toplumun gelişme şansı çok mu az, o zaman işte bizde nasıl oluyorsa öyle gelişiyor süreç! Önce, varolanın içinde “suret-i Haktan” görünerek başlıyorsun işe! Bazan “takiyye” diyorlar buna, bazan da saflık! Ama her halukârda usul usul, alttan alta gelişiyor süreç. Varolana sahip çıkarak, ama onu içten içe çürüterek! Alın şu rüşvet olayını! Ta Osmanlı’dan beri iliklerini kemirmiş bu toplumun. Bir yazımda rüşveti bile, alttan alta sistemi kemirme sürecinin bir aleti kabul ederek “devrimci” olarak göstermiştim!! Hani o “Devlet malı deniz yemeyen domuz” lafı vardı ya, Devlet “al ye, daha ne istiyorsun” diyor o varlıklı-kendisine rakip olabilecek kullarına, “ye, ne yaparsan yap, ama bana dokunma, bana kulluk etmeye devam edersen ben de seni doyururum” diyor! Sıradan basit insanlar ne yapacak peki bu durumda? İsyân etseler bir sonuç alamıyorlar, karşılarındaki duvar çok güçlü. Onlar da ne yapsınlar, alttan alta o duvarı delmeye çalışıyorlar! Usul usul, göze batmayacak şekilde, Devlete sahip çıkarak ayakta kalmaya çalışıyorlar! (Tabi bu işin birinci aşaması!..)

Her basamakta merkezi yapının gücüne göre bir strateji geliştiriyor insanlar ve adım adım ilerliyorlar açılan gediklerden! Hiç acele etmeden, süreci yıllara, hatta yüz yıllara yayarak ilerliyorlar! Bu ne demektir biliyor musunuz! Ha, bu arada hiç aceleciler çıkmıyor mu! Yürü diyorlar, böyle olmaz! Ama aldırıyor halkımız bu türden provokasyonlara. Bütün bunların, tavşana kaç taziye tut misali, baştaki o despotun işine yarayacağını biliyor! Bu günlere böyle geldi işte o Anadolu sivil toplumu...

